

Utlåtande 2014:28 RI (Dnr 319-754/2013)

Riktlinjer för idéburen stadsförbättring

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Riktlinjer för idéburen stadsförbättring i enlighet med bilaga 2 till utlåtandet godkänns.

Föredragande borgarrådet Sten Nordin anför följande.

Ärendet

Staden bedriver genom sina nämnder och bolag många olika verksamheter. Dessa verksamheter tar emot idéer och förslag från stockholmarna om hur man kan förbättra sin närmiljö. Målet med idéburen stadsförbättring är att använda stadsrummet mer, genom att staden öppnar upp förbisedda delar av vår gemensamma stadsmiljö och fastigheter för utvecklingsprojekt i begränsad skala. Riktlinjerna har utformats utifrån detta förhållningssätt.

Riktlinjerna ska vara ett stöd i arbetet med att säkerställa att stockholmarnas idéer i dialog med berörda nämnder och bolag tas tillvara.

Beredning

Ärendet har beretts av stadsledningskontoret och remitterats till arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, revisionskontoret, socialnämnden, servicenämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafik- och renhållningsnämnden,

utbildningsnämnden, äldrenämnden, överförmyndarnämnden, samtliga stadsdelsnämnder samt Stockholms Stadshus AB. Trafik- och renhållningsnämnden har inkommit med ett kontorsyttrande. Revisionskontoret och överförmyndarnämnden har avstått från att besvara remissen.

Arbetsmarknadsnämnden är positiv till syftet med en idéburen stadsförbättring och de föreslagna riktlinjerna. Riktlinjerna ger stöd i arbetet med att ta till vara stockholmarnas idéer och tydliggör syftet med den idéburna stadsförbättringen.

Exploateringsnämnden ser positivt på de framtagna riktlinjerna för att tillvarata idéer och förslag där det bedöms vara möjligt med avseende på platsens lämplighet, genomförbarhet och ekonomiska förutsättningar.

Fastighetsnämnden anser att de framtagna principerna är välformulerade och ställer sig bakom dessa.

Idrottsnämnden anser att de vägledande principer som föreslås gälla vid beslut om idéburen stadsförbättring är väl avvägda, i och med att de kanaliserar förslag in i stadens gängse beslutsprocess.

Kulturnämnden anser att riktlinjerna är bra och att det är positivt att staden vill göra ökade ansträngningar i syfte att förbättra stadsmiljön. Den lokalkännedom och de idéer som finns hos stockholmarna kan vara en utmärkt vägledning för förvaltningar och bolag.

Kyrkogårdsnämnden välkomnar alltid allmänheten och besökarnas synpunkter och ser positivt på olika former av medborgardialog.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ställer sig positiv till förslaget om idéburen stadsutveckling. Nämnden bedömer att det finns stor potential att sådana projekt kan leda till en förbättrad närmiljö som har positiva effekter på såväl miljö som hälsa.

Socialnämnden anser att det är angeläget att staden tar tillvara relevanta idéer och förslag till stadsförbättring från stockholmarna. Det är viktigt att stadens invånare känner delaktighet i stadens utveckling och att det kan göra skillnad om man framför idéer som enligt förslaget till riktlinjer kan öka tryggheten, försköna staden eller göra den mer upplevelserik.

Servicenämnden stödjer förslaget till riktlinjer för idéburen stadsförbättring och anser att de utgör tydliga utgångspunkter för nämndernas och bolagens förhållningssätt, hantering och rutiner vad avser den idéburna stadsförbättringen.

Stadsbyggnadsnämnden anser att det är positivt att öppna upp för stockholmarna att i hög grad påverka stadsrummets utseende, funktion,

trygghet och upplevelsevärden. Idéburen stadsförbättring har potential att ge staden och stockholmarna nya värden och nyttor.

Trafikkontoret är positivt till målen bakom idéburen stadsförbättring. Den ger möjlighet till mer inflytande för medborgare över deras närmiljö, men även att dela ansvaret för den offentliga miljön. Detta kan vara ett bra sätt att engagera stockholmarna i en diskussion kring de svåra avvägningar som sker inför beslut om användning av det begränsade gatutrymmet, som beskrivs i Framkomlighetsstrategin.

Utbildningsnämnden anser att förslaget om idéburen stadsförbättring är ett bra sätt att stärka möjligheterna för stockholmarna att med sina idéer bidra till förbättringar i stadsmiljön.

Äldrenämnden är positiv till ärendets intention att Stockholms stad ska bli bättre på att fånga upp idéer och synpunkter från invånarna.

Bromma stadsdelsnämnd ställer sig positiv till förslaget till riktlinjer och anser att stockholmarna bör uppmuntras i sin kommunikation med staden.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd anser att det är positivt att staden centralt lyfter fram möjligheten för medborgare att påverka sin närmiljö. Staden behöver medborgarnas initiativ och idéer för att platser ska kunna användas för att bli tryggare.

Farsta stadsdelsnämnd anser att gemensamma riktlinjer för hur idéburen stadsförbättring ska hanteras är bra och kan ge centrala förvaltningar och bolag en ökad direktkommunikation med stockholmarna.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd ser positivt på målet med idéburen stadsförbättring. Här finns förutsättningar för att skapa mer levande stadsdelar, öka gemenskapen och höja värdet på gemensamma ytor. Förslaget ger tydliga riktlinjer för hur stadens nämnder och bolag ska arbeta med dessa förslag från medborgarna.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd välkomnar remissförslaget och ser det som en tydlig ambition från stadens sida att uppmuntra medborgarna att ta en aktiv roll i att utveckla sin närmiljö.

Kungsholmens stadsdelsnämnd ser positivt på att staden tar fram riktlinjer för idéburen stadsförbättring, och att förslaget gäller alla stadens nämnder och styrelser.

Norrmalms stadsdelsnämnd anser att riktlinjerna om idéburen stadsförbättring förtydligar hur stadsdelsnämndens mål om att öka Norrmalmsbornas delaktighet i utvecklingen av park och natur ska uppnås.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd har inget att invända mot förslaget och anser att idéburen stadsförbättring kan aktualiseras inom ramen för till exempel Järva-Andan.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd anser att de föreslagna riktlinjerna stämmer väl överens med nämndens nuvarande arbetssätt.

Skärholmens stadsdelsnämnd anser att riktlinjer för idéburen stadsförbättring är helt nödvändiga för att säkerställa att staden, så långt det är möjligt, har gemensamma rutiner för hur idéer tas emot, bedöms, utförs och följs upp. Nämnden menar också att det är mycket positivt att riktlinjerna för idéburen stadsförbättring gäller samtliga nämnder och bolag.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd är mycket positiv till idéburen stadsförbättring. Det anses vara ett bra sätt att öka medborgarnas inflytande och möjlighet att påverka sin närmiljö. Genom de framtagna riktlinjerna anser sig nämnden få en god vägledning i det fortsatta arbetet.

Södermalms stadsdelsnämnd anser att förslaget med idéburen stadsförbättring är ett bra sätt att stärka möjligheterna för stockholmarna att med sina idéer bidra till förbättringar i stadsmiljön.

Älvsjö stadsdelsnämnd är positiv till att stockholmarna får möjlighet till mer inflytande över hur staden kan utvecklas och förbättras.

Östermalms stadsdelsnämnd ser positivt på att förslaget gäller alla stadens nämnder och styrelser.

Stockholms Stadshus AB anser att stadsledningskontorets förslag till riktlinjer för idéburen stadsförbättring är en bra utgångspunkt för bolagens arbete med boende- och kunddialoger. Koncernledningen ställer sig positiv till förslaget uppmuntran till öppenhet och dialog gentemot bolagens kunder och stockholmarna.

Mina synpunkter

Stockholm ska vara en stad i världsklass. I denna vision ingår att alla stockholmare, oavsett var man bor, ska kunna känna stolthet över sin stad. En nyckelfaktor i denna strävan är att stockholmarna själva görs delaktiga i stadens utveckling.

Det ska vara enkelt att framföra både synpunkter och idéer kring stadens utveckling samtidigt som politiken ska vara lyhörd för de önskemål som finns. Med denna målsättning införde Alliansen idéburen stadsförbättring i budget för 2014. Avsikten är att nyttja vårt gemensamma stadsrum än mer effektivt, genom att öppna upp förbisedda delar av både stadsmiljö och fastigheter för utvecklingsprojekt i begränsad skala.

Idéburen stadsförbättring förekommer i städer över hela världen. Ett exempel är Times Square Pedestrian Plaza, där man tar outnyttjad asfalterad mark i anspråk och omvandlar till torg. Staden New York leder initiativet tillsammans med näringsidkare i området. Staden står för design och

uppbyggnad medan lokala företrädare från näringslivet tar hand om skötseln. Exemplet är talande för de möjligheter som finns inom existerande ramar – bara vi tar chansen att förverkliga och lyssna till de många kreativa idéer som finns.

Det är dock viktigt att påpeka att, i de flesta fall, under idéburen stadsförbättring är stadens roll främst att inta en tillåtande och problemlösande attityd och att det är idébäraren själv som ansvarar för genomförandet. I de fall där det behövs, t.ex. när det handlar om lite större projekt som staden vill stödja, kan nämnderna även bistå finansiellt, juridiskt och praktiskt utifrån den projektplan som har presenterats.

Häri ligger även skillnaderna mellan traditionella medborgarförslag och idéburen stadsförbättring. I ett medborgarförslag ansvarar staden för förslaget genomförande och avsändaren avkrävs inte en aktiv roll i processen efter initiativtagandet. När det gäller idéburen stadsförbättring bör dock idéskaparen ansvara för förslaget genomförande och ha en aktiv roll i processen. Stadens nämnder och bolag ska därför inte utgå ifrån att de ska stå för finansiering och faktiskt genomförande. Idébäraren måste inte vara skriven i den stadsdelsnämnd som förslaget berör.

Det är även därför det är viktigt att det finns en konkret och väl kommunicerad strategi i hela organisationen för hur idéerna ska fångas upp och implementeras eftersom det ofta är långt ut i verksamheten som mötet mellan stadens personal och stockholmarna sker.

Staden ska eftersträva att barn och ungdomar och andra grupper som kan ha svårt att utöva inflytande över sin närmiljö ges möjlighet att delta i arbetet med idéburen stadsförbättring. Detta kan exempelvis ske genom att information och kommunikation anpassas till olika målgrupper.

Riktlinjerna till idéburen stadsförbättring kommer att ligga till grund för ett tryggare, vackrare och mer upplevelserikt Stockholm där fler mötesplatser återfinns. Det faktum att stadens samtliga nämnder och bolag omfattas gör stockholmarnas möjligheter till påverkan större än någonsin.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Riktlinjer för idéburen stadsförbättring

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarrådet Roger Mogert (S) enligt följande.

Förslaget från Stadsledningskontoret tar upp viktiga frågor om demokrati och medborgarnas möjlighet till inflytande över stadens utveckling. Om förslaget ska kunna genomföras bör det också avsättas resurser. Vi ser med stor oro på förslaget om extern finansiering utan att detta närmare preciseras eftersom dessa bör vara neutrala i relation till olika kommersiella aktörer.

Särskilt uttalande gjordes av borgarrådet Daniel Helldén (MP) enligt följande.

Vi ställer oss positiva till att öppna upp möjligheterna för stockholmarna att påverka stadsrummets utseende, funktion, trygghet och upplevelsevärden. Idéburen stadsförbättring har potential att ge staden och stockholmarna nya värden och nyttor. Miljöpartiet har ofta återkommit till vikten av att tydligare involvera stockholmarna i hur vi ska utforma och använda stadsrummet och uppmuntrar initiativet från stadens sida.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Riktlinjer för idéburen stadsförbättring i enlighet med bilaga 2 till utlåtandet godkänns.

Stockholm den

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Sten Nordin

Ulrika Gunnarsson

Reservation anfördes av Karin Rågsjö (V) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Återremittera förslag till riktlinjer för idéburen stadsförbättring för att förtydliga skrivningarna om extern finansiering, förslagsställarens roll och beslutsprocessen.

Självfallet är det bra att medborgare uppmuntras att komma med idéer om hur förbisedda delar av stadsmiljön ska kunna användas för att skapa en mer spännande, trygg och inbjudande. Det är utmärkt att inte bara stadsdelsnämnderna utan även facknämnder och bolagsstyrelser ska ha en ordning för att behandla medborgarnas förslag till förbättringar. Enklare än att uppfinna nya begrepp och system vore att besluta att en etablerad rutin som medborgarförslag införs i alla nämnder och styrelser, vilket vänsterpartiet har föreslagit i en motion. Öppna möten med frågestunder i alla politiska organ skulle dessutom öka dialogen och därmed möjligheterna för medborgarna att föra fram nydanande idéer och förslag.

Stadens förvaltningar och styrelser bör absolut ha idéburen stadsförbättring i åtanke i sitt dagliga arbete. Förslag till riktlinjer är dock fortfarande efter remissbehandling diffust, även om finansborgarrådet har förtydligat skillnaden jämfört med medborgarförslag. Den som lämnar medborgarförslag förväntas inte ha en aktiv roll i den fortsatta processen, medan den som lämnar förslag inom idéburen stadsförbättring bör ha en aktiv roll och ansvara för genomförandet. Personen ska inte heller behöva vara skriven i det stadsdelsområde som förslaget berör. Dessa skillnader är dock inte utskrivna i bifogade förslag till riktlinjer.

Vi är också mycket frågande inför förslaget om extern finansiering och befarar att de medborgare som har möjlighet att själva ordna finansiärer kan påverka stadsmiljön i betydligt större utsträckning än övriga medborgare. Det är en oacceptabel demokratisk ståndpunkt. Punkten ”Beslut om projekt ska prioriteras utifrån genomförande av andra projekt” under rubriken om ”Vägledande principer för prioritering av idéer” är så luddigt formulerad att den inte går att förstå. En förutsättning för idéburen stadsförbättring är att särskilda resurser ställs till förfogande för arbetet och att det blir en tydlig och för alla förståelig beslutsprocess.

Särskilt uttalande gjordes av, Roger Mogert, Olle Burell och Maria Östberg Svanellind (alla S) med hänvisning till det särskilda uttalandet av (S) i borgarrådsberedningen.

Särskilt uttalande gjordes av Åsa Lindhagen och Stefan Nilsson (båda MP) med hänvisning till det särskilda uttalandet av (MP) i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Staden bedriver genom sina nämnder och bolag många olika verksamheter. Dessa verksamheter tar emot idéer och förslag från stockholmarna om hur man kan förbättra sin närmiljö. Målet med idéburen stadsförbättring är att använda stadsrummet mer, genom att staden öppnar upp förbisedda delar av vår gemensamma stadsmiljö och fastigheter för utvecklingsprojekt i begränsad skala. Riktlinjerna har utformats utifrån detta förhållningssätt.

Riktlinjerna ska vara ett stöd i arbetet med att säkerställa att stockholmarnas idéer i dialog med berörda nämnder och bolag tas tillvara.

Beredning

Ärendet har beretts av stadsledningskontoret och remitterats till arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, revisionskontoret, socialnämnden, servicenämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafik- och renhållningsnämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, överförmyndarnämnden, samtliga stadsdelsnämnder samt Stockholms Stadshus AB.

Trafik- och renhållningsnämnden har inkommit med ett kontorsyttrande. Revisionskontoret och överförmyndarnämnden har avstått från att besvara remissen.

Innehållsförteckning	Sid
Stadsledningskontoret	9
Arbetsmarknadsnämnden	10
Exploateringsnämnden	11
Fastighetsnämnden	11
Idrottsnämnden	13
Kulturnämnden	14
Kyrkogårdsnämnden	15
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	16
Socialnämnden	16
Servicenämnden	17

Error! Bookmark not defined.

Stadsbyggnadsnämnden	18
Utbildningsnämnden	19
Äldrenämnden	22
Bromma stadsdelsnämnd	23
Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnd	24
Farsta stadsdelsnämnd	25
Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd	27
Hässelby-Vällingbys stadsdelsnämnd	27
Kungsholmens stadsdelsnämnd	28
Norrmalms stadsdelsnämnd	30
Rinkeby-Kistas stadsdelsnämnd	31
Skarpnäcks stadsdelsnämnd	32
Skärholmens stadsdelsnämnd	33
Spånga-Tenstas stadsdelsnämnd	34
Södermalms stadsdelsnämnd	35
Älvsjös stadsdelsnämnd	36
Östermalms stadsdelsnämnd	37
Stockholms Stadshus AB	38

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 10 september 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Riktlinjerna ska precisera hur stadens nämnder och bolagsstyrelser ska uppmuntra stockholmarna i sin kommunikation att komma med förslag till idéburen stadsförbättring. De ska även beskriva hur staden ska uppfattas som mottagare av stockholmarnas idéer. Vilka rutiner och processer som behöver komma till stånd för att stödja arbetet med idéburen stadsförbättring samt vilka vägledande principer som ska gälla vid beslut om en idé faller inom ramen för idéburen stadsförbättring.

Riktlinjerna ska även beskriva hur stockholmarnas idéer ska beslutas och finansieras.

Stadsledningskontoret har kartlagt vad idéburen stadsförbättring är, vilka exempel som finns både i Stockholm och i vår omvärld och hur man hanterar medborgarförslag i andra städer. Vidare har kartläggningen tagit fasta på interna rutiner och processer och hur staden ska kommunicera både internt och med stockholmarna.

Idéburen stadsförbättring är förslag som förväntas öka nyttan för fler medborgare och som bidrar till ökad trygghet, försköning eller gör staden mer upplevelserik. Projekten ska vara nydanande och avgränsade i tid och budget.

Föreslagna riktlinjer innebär att idéerna genomförs i enlighet med fastställd

delegationsordning. Prioritering sker inom budget. Extern finansiering och samfinansiering uppmuntras för möjlighet till effektivisering. Ett exempel är City i Samverkan. Trafik- och renhållningsnämnden samverkar med näringsliv och fastighetsägare för att gemensamt skapa spännande tillägg i närmiljön men även för att optimera finansiering av idéer.

Staden ska, så långt det är möjligt, sträva efter gemensamma rutiner för hur idéer tas emot, bedöms, utförs och följs upp.

Om förslagen berör flera förvaltningar, bolag och externa aktörer fördelas kostnaderna på de involverade parterna. När det till exempel gäller Boendedialogen tar stadsledningskontoret ansvar för insamling av synpunkter och återkoppling och stadens förvaltningar och de deltagande bolagen åtar sig att arbeta med åtgärder och projekt som bygger på insamlade synpunkter.

Om flera nämnder berörs av ett projekt sprunget ur idéburen stadsförbättring är det lämpligt att upprätta ett dokument som preciserar tidplan, resursfördelning, organisation, ansvarsfördelning och uppföljning.

Det är viktigt att ha en intern dialog om idéers och projekts hantering och återkoppling om beslut mellan nämnderna i de fall då flera berörs.

Riktlinjerna föreslås gälla alla stadens nämnder och styrelser.

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2013 att som svar på remissen överlämna och åberopa arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av vice ordföranden Karin Rågsjö (V), *bilaga 1*.

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 5 december 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till syftet med en idéburen stadsförbättring och de föreslagna riktlinjerna. Riktlinjerna ger stöd i arbetet att ta till vara stockholmarnas idéer och tydliggör syftet med den idéburna stadsförbättringen. Viktigt är ett positivt förhållningssätt, även om en idé i ett första skede kan uppfattas som svår att genomföra med hänvisning till regler och tidigare tillvägagångssätt. Ingen idé får avfärdas, uppdraget är att se möjligheterna.

Fokus ska läggas på att hitta lösningar utifrån syftet att förbättra stadsmiljön. Stockholmarnas perspektiv är viktiga och en förutsättning för stadens verksamhet. Förvaltningen vill framhålla, att för att kunna se möjligheterna och genomföra en idé, kan det kräva både nya arbetssätt som metoder och nya resurser, vilket kräver en bedömning av nyttan i varje enskilt fall. Stockholms stad finns till för stockholmarna i

alla skeden av livet. Inom arbetsmarknadsförvaltningen påbörjades 2013 ett arbete med att förtydliga löftet till stockholmarna. I fokus står bemötandefrågor och service, vilket är ett bärande element i ett idéburet förbättringsarbete. Under 2014 kommer arbetsmarknadsförvaltningen att ta fram en övergripande idé om hur mötet med stockholmarna ska utvecklas inom verksamheterna. Ett aktivt, tillgängligt och trovärdigt förhållningssätt lägger grunden för en kontinuerlig dialog med deltagarna i förvaltningens verksamheter.

För arbetsmarknadsnämndens del kan nya idéer utveckla och förbättra såväl verksamhetens innehåll som hur den organiseras samt hur resurserna används.

Exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 12 december 2013 att som svar på remissen överlämna och åberopa exploateringskontorets tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av vice ordföranden Maria Östberg Svanelind m.fl. (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Joakim Larsson m.fl. (M), Daniel Forslund (FP) och Karl Malmqvist (C), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Åke Askensten m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Clara Lindblom (V), *bilaga 1*.

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 12 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Kontoret ser positivt på de framtagna riktlinjerna för att tillvarata idéer och förslag där det bedöms vara möjligt med avseende på platsens lämplighet, genomförbarhet och ekonomiska förutsättningar.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 10 december 2013 att som svar på remissen överlämna och åberopa fastighetskontorets tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Bengt Sandberg m.fl. (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Madeleine Sjöstedt m.fl. (FP), Peter Jönsson m.fl. (M) och Johan Fälldin (C), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Jakop Dalunde m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Sebastian Wiklund (V), *bilaga 1*.

Fastighetskontoret tjänsteutlåtande daterat den 13 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förnyelseavdelningen på Stadsledningskontoret har tagit fram följande nio vägledande principer som ska gälla vid beslut om idéburen stadsförbättring:

- Bidra till uppfyllelse av kommunfullmäktiges mål.
- Genomförs inom ansvarig nämnds eller bolags ordinarie budget eller med stöd av extern finansiering.
- Utveckla förbisedda delar av den gemensamma stadsmiljön och fastigheter.
- Komma som idé från stockholmarna eller i dialog med stockholmarna.
- Bidra till ökad trygghet, försköning eller göra staden mer upplevelserik, eller skapar nya levande mötesplatser.
- Vara nydanande. Med nydanande menas ny verksamhet eller nytänkande för att förbättra, aktivera eller levandegöra offentliga platser eller lokaler. Projekten ska kunna spridas till övriga delar av staden.
- Vara tydligt avgränsade i tid och budget.
- Beslut om projekt ska prioriteras utifrån genomförande av andra projekt.
- Planeras, genomförs, följas upp och redovisas i enlighet med ansvarig nämnds interna rutiner.

Ett av fastighetskontorets nämndmål är engagemang i stadens stadsutveckling. Inom ramen för detta kan kontoret snabbt delta och behandla förslag om idéburen stadsförbättring.

Förslag som inkommer till kontoret behandlas och beslutas enligt ordinarie delegationsordning. Riktlinjerna för beslut baseras på ”Vägledande principer för prioritering av idéer”. Genom kontorets ledningssystem säkerställs att inkomna förslag delegeras till berörda personer inom kontoret.

I de fall då ärendet inte faller under kontorets ansvarsområde kommer en kontaktperson att utses som i sin tur ansvarar för att frågeställningen kommer till rätt förvaltning eller bolag samt att detta återrapporteras till förslagsställaren.

Redan idag medverkar fastighetskontoret i flera idéburna stadsförbättringsprojekt i form av boendedialoger och förfrågningar från föreningar, nätverk och

sammanslutningar. I möjligaste mån söker kontoret alltid att hitta OP-finansiella lösningar (Offentlig-Privat). Som exempel på ett pågående stadsförbättringsprojekt där kontoret medverkar kan projektet kring ytterstadsutvecklingen av Hässelby Gård nämnas. Här deltar kontoret i boendedialogen kring tryggheten i området där kontoret ansvarar för torghandeln. Genom upprustning av torgtält med bland annat bättre belysning skapas en helare, renare och därmed tryggare miljö på torget. Kontoret har också en dialog med stadsdelen om möjligheten att starta en återbruksmarknad som är tänkt att drivas av den lokala företagarförening eller föreningslivet med ekonomiskt stöd/annonsering av den privat fastighetsägare.

Fastighetskontoret har en öppen och positiv inställning till förfrågningar kring idéburna stadsförbättringsprojekt och deltar för att finna konstruktiva lösningar inom stadens regelverk. Kontoret anser att de framtagna principerna är välformulerade och ställer sig bakom dessa.

Idrottsnämnden

Idrottsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 18 december 2013 att som svar på remissen överlämna och åberopa idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Emilia Bjuggren m.fl. (S), *bilaga 1*.

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 17 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms invånare har redan idag flera olika möjligheter att göra sin röst hörd och framföra synpunkter och idéer som rör den lokala miljön. Tyck till och Äldre direkt är några exempel som staden utvecklat genom åren. En annan möjlighet som stadsdelsnämnder har öppnat för är att lämna in medborgarförslag.

Sedan länge finns också möjligheter att formalisera och kanalisera boendes idéer och vilja att bidra till att försköna stadsmiljön genom exempelvis avtal om skötsel av mindre parkområden. Inom idrottsnämndens ansvarsområde skulle en parallell kunna dras till de brukaravtal som idrottsförvaltningen upprättar med lokala idrottsföreningar om skötsel av bollplaner, idrottsplatser och idrottshallar. För närvarande finns ett femtiotal sådana avtal aktuella.

Förslag och idéer som specifikt berör idrottsnämndens ansvarsområde kan också komma fram i de kontakter nämnden, och förvaltningen, har med föreningslivet. Det kan exempelvis vara synpunkter på skötsel och förbättringar av idrottsplatser, idrottshallar etcetera eller placering och utformning av utegym eller andra öppna idrottsytor.

Idrottsförvaltningen anser att de vägledande principer som föreslås gälla vid beslut

om idéburen stadsförbättring är väl avvägda, i och med att de kanaliserar förslag in i stadens gängse beslutsprocess.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2013 att som svar på remissen överlämna och återropa kulturförvaltningens tjänsteutlåtande.

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2013 att godkänna och överlämna Stadsarkivets tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation (likalydande i båda besluten) anfördes av vice ordföranden Ann Mari Engel (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande (likalydande i båda besluten) gjordes av Mats Berglund (MP), *bilaga 1*.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 22 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Kulturförvaltningen anser att det är positivt att staden vill göra ökade ansträngningar i syfte att förbättra stadsmiljön och att dessa insatser sätts i samband med hur våra offentliga rum och platser används. Förvaltningen anser att riktlinjerna är bra. Den lokalkännedom och de idéer som finns hos stockholmarna kan vara en utmärkt vägledning för förvaltningar och bolag.

Kulturen står för konstnärliga, historiska och kreativa perspektiv på stadens utveckling, ett aktivt stadsliv och rika upplevelser. Arkitektur och design är konstnärliga kompetensområden som blir centrala delar för att förverkliga de goda idéer om stadsförbättring som blir aktuella. Visualiseringar och andra konstnärliga uttolkningar av medborgarnas förslag är en intressant komponent i projektet.

För att nå stadsledningskontorets ambitioner om idéburen stadsförbättring anser kulturförvaltningen att särskilda resurser och en tydligare process för dessa ärenden vore bra. Möjligheterna att skapa ett relevant kulturellt innehåll och en konstnärlig gestaltning av de platser i staden som kan bli aktuella för förbättringar är en avgörande faktor för om insatserna ska bli framgångsrika. Det kan t.ex. handla om att ge kulturskapare, arkitekter och konstnärer möjlighet att förverkliga stockholmarnas idéer. Här är det angeläget att aktörer i staden hittar former för samverkan i tidiga skeden.

Stadsarkivets tjänsteutlåtande daterat den 22 november 2013 har i huvudsak

följande lydelse.

Stadsarkivet anser att det är bra att medborgares kreativitet och förslag till nyskapande tas om hand och får möjlighet att omsättas i stadsrummet. Det är viktigt i sammanhanget att förslagen inte bara tas emot utan också återkopplas till medborgaren oavsett vad slutresultatet blir. Det är också positivt att stadens verksamheter får tydliga regler och principer att följa då man vill komma med förslag till utveckling av sin närmiljö. I många fall är verksamheterna själva hyresgäster hos t.ex. fastighetskontoret och ligger intill grönområden eller andra större ytor i staden.

För att riktlinjerna ska få önskad effekt ser Stadsarkivet att det finns behov av att stadsledningskontoret gör en kraftfull kommunikationsinsats till medborgarna så att alla får en chans att tillvarata denna möjlighet. Det är väsentligt att rutinerna att lämna in förslag är enkla och tydliga. Det vore även önskvärt om det gavs möjlighet att lämna in förslag på andra språk än svenska.

Kyrkogårdsnämnden

Kyrkogårdsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2013 att som svar på remissen överlämna och åberopa kyrkogårdsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Kyrkogårdsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 3 december 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Kyrkogårdsförvaltningen ser positivt på olika former av medborgardialog för utveckla begravningsverksamheten och våra kyrkogårdar.

Förvaltningen har tidigare bl.a. intervjuat besökare på våra största begravningsplatser om hur de uppfattar platsen och hur den kan utvecklas. Resultatet av denna dialog har inneburit att arbetet med att bygga nya samt modernisera befintliga toaletter för allmänheten påskyndats. Vidare framkom av studien att många besökare uppskattar kyrkogårdarna för sin rofylldhet. En kvalitet som förvaltningen vill slå vakt om.

Ett annat exempel på medborgarinflytande är framtagandet av ett särskilt barngravkvarter på Norra Begravningsplatsen. Detta har bland annat skett efter dialog med anhörigorganisationer till drabbade föräldrar.

Planeringen av en ny begravningsplats vid Järva friområde pågår. Förvaltningen försöker på olika vis involvera och informera boende om projektet. Exempelvis genomfördes år 2009 en utställning i samband med arkitekttävlingen där de 110 tävlingsbidragen visades upp för allmänheten. Vidare har en särskild informationstavla för projektet placerats ut i det aktuella området. Förvaltningen har också en referensgrupp med företrädare för olika samfund som följer projektet.

När det gäller de föreslagna riktlinjerna för den idéburna stadsutvecklingen har förvaltningen svårt att se hur de skall kunna tillämpas inom nämndens verksamhetsområde.

Det är viktigt att slå vakt om begravningsplatsernas särprägel som de ”dödas vilorum”. De skall inte ses som parkanläggningar. Begravningsplatserna skall vara trygga, rofyllda och vackra. Att använda dem för att skapa nya levande mötesplatser och göra staden mer upplevelserik är därför svårt att förena med deras primära funktioner.

Däremot välkomnar förvaltningen alltid allmänheten och besökarnas synpunkter. Vi arbetar kontinuerligt med att ta tillvara på dessa för att förbättra verksamheten och våra anläggningar.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 18 december 2013 att som svar på remissen överlämna och åberopa miljöförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Mikael Magnusson m.fl. (S), *bilaga 1*.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 3 december 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Miljöförvaltningen ställer sig positiv till förslaget om idéburen stadsutveckling. Förvaltningen bedömer att det finns stor potential att sådana projekt kan leda till en förbättrad närmiljö som har positiva effekter på såväl miljö som hälsa. Exempelvis kan odling på en tidigare asfalterad yta leda till ökad biologisk mångfald, lokal produktion av livsmedel, förbättrad infiltration av dagvatten, samt att människor vistas mer ute i friska luften och rör på sig mer.

Miljöförvaltningen saknar ett påpekande att förslag från medborgare om olika verksamheter självfallet kräver sedvanlig prövning och tillståndsgivning. Det gäller t.ex. livsmedelsverksamhet, förskola etc. Även i andra fall kan det vara svårt att genomföra förslag som vid närmare utredning visar sig vara olämpliga, t.ex. odlingslotter på kraftigt förorenad mark etc.

Miljöförvaltningen vill också lyfta frågan om det finns behov av samordning mellan olika förvaltningar. Det finns annars risk för att samma förslag har snappats upp av två eller fler förvaltningar och att det bedrivs parallellt arbete och dubbel finansiering av ett och samma projekt.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2013 att som svar på remissen överlämna och åberopa socialförvaltningens tjänsteutlåtande.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Stefan Nilsson m.fl. (MP) 1, *bilaga 1*.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 26 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen instämmer i att det är angeläget att staden tar tillvara relevanta idéer och förslag till stadsförbättring från stockholmarna. Det är viktigt att stadens invånare känner delaktighet i stadens utveckling och att det kan göra skillnad om man framför idéer som enligt förslaget till riktlinjer kan öka tryggheten, försköna staden eller göra den mer upplevelserik.

Det finns begränsade förutsättningar att påverka stadsmiljön inom socialnämndens ansvarsområde. Inom socialnämndens verksamheter tar man idag framför allt vara på de synpunkter som framkommer från brukare/klienter som kan förbättra innehållet i verksamheten. Förslaget till riktlinjer för idéburen stadsförbättring ger dock förutsättningar för att ytterligare vidga perspektivet och ta tillvara idéer som handlar om miljö och fastigheter.

Ett perspektiv som är viktigt att ha med i all stadsutveckling är tillgänglighet. Staden har ambitiösa mål för att skapa delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Förvaltningen föreslår att en punkt om vikten av att tillgänglighetsperspektivet beaktas ska finnas med i de vägledande principer för prioritering av idéer som föreslås gälla i Riktlinjer för idéburen stadsutveckling.

Förslaget att beslut om genomförande av idéer om idéburen stadsförbättring ska fattas i enlighet med fastställd delegationsordning är bra. Det ger möjlighet att snabbt ta ställning till ett förslag och bedöma om det är möjligt att genomföra. Den enskilde förslagsställaren kan då också få snabb respons på sin idé.

Service­nämnden

Service­nämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2013 att som svar på remissen överlämna och åberopa socialförvaltningens tjänsteutlåtande.

Serviceförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 3 december 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen stödjer förslaget till riktlinjer för idéburen stadsförbättring. Dessa riktlinjer utgör tydliga utgångspunkter för nämndernas och bolagens förhållningssätt, hantering och rutiner vad avser den idéburna stadsförbättringen.

Det är positivt att staden med riktlinjerna avser att säkerställa att stockholmarnas idéer, i dialog med berörda nämnder och styrelser, tas tillvara. På så sätt kan medborgarna bidra till att förbisedda delar av den gemensamma stadsmiljön kan utvecklas, exempelvis genom att oanvända grönytor kan förskönas eller användas för odling, att tillfälligt tomma lokaler kan användas som gallerier, scener eller liknande. Enskilda initiativ kan medverka till att staden och det offentliga rummet utvecklas genom en mångfald av miljöer, kulturella och konstnärliga uttryck samt tillskapande av sociala mötesplatser. Vidare kan företagande och kommersiell verksamhet underlättas.

I stadsledningskontorets tjänsteutlåtande redovisas exempel på projekt för idéburen stadsförbättring som redan har genomförts inom staden samt flera internationella exempel. Det ska framhållas att staden i dessa frågor kan dra nytta av det internationella utbyte som flera förvaltningar har etablerat.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 12 december 2013 att godkänna och överlämna stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden Tomas Rudin m.fl. (S) och Elina Åberg m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 26 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsbyggnadskontoret ställer sig positivt till att öppna upp för stockholmarna att i hög grad påverka stadsrummets utseende, funktion, trygghet och upplevelsevärden. Idéburen stadsförbättring har potential att ge staden och stockholmarna nya värden och nyttor. Det handlar om att ta vara på och uppmuntra människors initiativkraft och engagemang för att utveckla sitt närområde. T.ex. genom att låta stockholmarnas goda idéer i tidiga dialoger inom ramen för programarbeten förverkligas i det korta perspektivet. Detta är en viktig lärdom från stadens boendedialoger och något som kan fördjupa stockholmarnas engagemang i stadsbyggnadsprocesser, som ofta har långa genomförandetider. Via en öppen attityd kan staden i dialog med stockholmarna testa idéer och låta utvärdera dem, för att på så vis se vad som kanske kan genomföras permanent. Vikten av detta har poängterats även i Arkitektur Stockholm. En öppen attityd kan skapa förutsättningar för kreativitet och innovation såväl bland stockholmarna som bland stadens förvaltningar och bolag.

Idéburen stadsförbättring relaterar på ett tydligt sätt till flera andra pågående projekt och processer i staden. Möjligheter till synergieffekter finns med Open streets, tidiga dialoger, brukaravtal, Boendedialogen, samt stadens kommande arbete med att ta fram en strategi för fickparker. Men även genom gränsöverskridande samarbeten för att belysa Framkomlighetsstrategins förhållningssätt till olika trafikslag. Som ett ytterligare exempel på synergieffekt och samfinansiering kan projekt som initieras av stockholmarna genomföras av stadens anställda sommarjobbare. Under handledning kan ungdomar delta i genomförandet av projekt, få värdefull arbetslivserfarenhet och samtidigt bidra till utvecklingen av sin eller andras närmiljö.

För att tydliggöra stadsbyggnadsprocessers värdeskapande möjligheter på både kort och lång sikt erbjuder idéburen stadsförbättring en möjlighet för staden vara att avsätta medel till en så kallad medborgarbudget. I samband med en tidig dialog om en avgränsat projekt kan stockholmarna komma med idéer till genomförande av idéburen stadsförbättring som kan genomföras under planeringsprocessen. Medborgarbudget har testats av flera svenska kommuner med gott resultat.

I kommunstyrelsens förslag till riktlinjer poängteras att staden ska ta stockholmarnas idéer till förbättring på allvar och att det därför är viktigt att staden agerar enhetligt, med en problemlösande attityd och positiv inställning. Stadsbyggnadskontoret instämmer i detta förhållningssätt och anser att det är en förutsättning för att stockholmarnas idérikedom och engagemang ska kunna tas tillvara. Vidare beskrivs att stadens förvaltningar ska agera på ett vägledande sätt och lotsa stockholmarna i stadens interna processer. Stadsbyggnadskontoret vill särskilt peka på vikten av detta förhållningssätt. Erfarenheter från San Franciscos motsvarighet till stadsbyggnadskontoret, gällande utveckling av så kallade ”parklets”, visar på att stadens funktion som lots är central för att medborgarnas engagemang ska resultera i spännande tillskott till stadsmiljön. Erfarenheten från San Francisco är att denna funktion är något som kontinuerligt bör utvärderas och utvecklas.

I stadsledningskontorets tjänsteutlåtande beskrivs att staden, så långt det är möjligt, ska sträva efter gemensamma rutiner för hur idéer tas emot, bedöms, utförs och följs upp. I syfte att säkerställa rutiner och en organisation för ett lotsande arbetssätt avser stadsbyggnadskontoret att ta initiativ för att i samverkan med berörda förvaltningar genomföra och utvärdera pilotprojekt av idéburen stadsförbättring.

Trafik- och renhållningsnämnden

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 16 december 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Inledning

Trafikkontoret ställer sig positiv till målen bakom idéburen stadsförbättring. Den ger möjlighet till mer inflytande för medborgare över deras närmiljö, men även att dela ansvaret för den offentliga miljön. Kontoret menar att detta kan vara ett bra sätt att

engagera stockholmare i en diskussion kring de svåra avvägningar som sker inför beslut om användning av det begränsade gatuutrymmet, som beskrivs i Framkomlighetsstrategin. Den enas ”förbisedda asfaltsyta” är den andras parkeringsplats och en bredare diskussion om hur ytorna bäst ska användas i den växande staden är välkommen.

Det finns goda erfarenheter av tillfälliga eller temporära installationer på annat håll i världen. New York är kanske det främsta exemplet, där omfördelning av gatuutrymme har skett till förmån för bl.a. gångtrafik, sittplatser och informella torg med hjälp av små medel. Resultaten är positiva, 72 procent av New York-borna är mycket nöjda. Det finns även andra positiva effekter. I ett fall i stadsdelen Brooklyn ökade omsättningen i butiker intill en sådan torgbildning med 172 procent.

Trafikkontorets kommunikation med stockholmare

Gaturummet utgör en kommunal service som i stort sett alla medborgare kommer i kontakt med varje dag. Trafikkontoret har redan en välutvecklad dialog med stockholmarna kring verksamheten. Cirka 200 ärenden i veckan mottas via synpunktsportalen. Kvaliteten och effektiviteten i medborgardialogen väntas förbättras när kontorets nya app ”tyck till” lanseras 2014.

En hel del av synpunkterna som mottas idag faller inom ramen för idéburen stadsförbättring även om de flesta gäller driftsfrågor eller permanenta förändringar av trafikmiljön. Det förekommer även förslag till medfinansiering av t.ex. hastighetsdämpande åtgärder. Det blir viktigt att tydliggöra att syftet med idéburen stadsförbättring ska vara både tidsbegränsad och nydanande samt att resultaten ska vara förenliga med kommunfullmäktiges mål. Medborgarnas förväntningar på förverkligande av idéer måste balanseras mot andra utmaningar såsom det begränsade gaturummet och en begränsad budget.

Riktlinjerna får gärna förtydliga stadens roll i idéburen stadsförbättring. Arbetet med ”tactical urbanism” i New York och flera andra nordamerikanska städer utgår ifrån privat finansiering där det offentliga roll främst är en lotsfunktion.

Prioritering av idéer

Det blir viktigt att värdera inkomna idéer tillsammans med andra liknande och kanske intilliggande uppdrag. Detta kan i bästa fall skapa synergieffekter, men förutsätter ett utvecklat samarbete mellan förvaltningar och bolag för att skapa bästa möjliga nytta.

Före genomförande av en idé bör förväntat resultat beaktas. Hur intressant är det för invånare och besökare? Hur svårt eller enkelt är det att genomföra utifrån trafik och andra behov och önskemål i offentliga rum? Utifrån säkerhet, trygghet och tillägg i stadsmiljön överlag? Det blir också mycket viktigt att beakta påverkan på för drift och underhåll.

I flera andra städer med lyckade projekt krävs även förankring med andra intressenter i området. Kontoret anser att lokalt stöd och finansiering blir viktigt i en värdering av inkomna förslag.

Nya partnerskap och regelverk

Erfarenhet från lyckade satsningar i San Francisco, och även mindre lyckade satsningar i Boston, är att ett nära samarbete med en lokal sponsor är en viktig framgångsfaktor. I San Franciscos fall har omfattande rutiner och riktlinjer utvecklats där en lokal aktör – ofta en butiks- eller kaféinnehavare – söker tillstånd och sedan står för en del av byggkostnaden och ansvarar för drift och underhåll. Detta liknar kontorets rutiner för t.ex. uteserveringar. En viktig skillnad är dock att platsen ska vara öppen för alla och får inte reserveras för butikens eller kaféets kunder.

Staden har dock erfarenhet av projekt där extern finansiering på offentlig/allmän plats har inneburit framtida gränsdragnings-problem. Ska extern finansiering användas bör sådana aspekter vara tydligt klarlagda och dokumenterade. Det är lättare inom områden där det finns en tydligt reglerande lagstiftning, som gäller lika för staden och andra aktörer, och där staden agerar uteslutande som fastighetsägare eller bolag och alltså inte agerar myndighet och tillståndsgivare.

Upplåtelse av offentlig plats regleras enligt ordningslagen och avgift enligt Avgiftslagen kan - och ska - tas ut. Villkoren för upplåtelsen av offentlig plats är delvis fastställda av kommunfullmäktige (exempelvis taxa) och delvis fastställda i policybeslut i trafik- och renhållningsnämnden i form av riktlinjer. Inom ramen för ordningslagen och kommunfullmäktige- och nämndbeslut ska likabehandling råda. Taxan ska, i enlighet med ordningslagen, sättas bl.a. med hänsyn tagen till ”nyttjarens fördel” och ”kommunens kostnader”. Det är inom detta ramverk som tillstånd ges för exempelvis uteserveringar, byggetableringar, kiosker och andra upplåtelser av offentlig plats. Kommunen får inte ta ut någon annan ersättning än den fastställda taxan när en aktör erhåller tillstånd för att ianspråka offentlig plats. Brukaravtal är en möjlig avtalsform som kan undersökas i specifika fall. En förening eller organisation som åtar sig att anordna aktivitet på en viss plats återkommande kommer dock att behöva polistillstånd i någon form. Då måste hänsyn tas till det gällande regelverket och den aktuella lagstiftningen. På kvartersmark finns dock en större möjlighet för staden att agera flexibelt.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 december 2013 att godkänna och överlämna utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordförande Jan Valeskog (S) och ledamoten Marina Gunnmo Grönros (V), *bilaga 1*.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 4 december 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att förslaget om idéburen stadsförbättring är ett bra sätt att stärka möjligheterna för stockholmarna att med sina idéer bidra till förbättringar i stadsmiljön.

Förvaltningen anser att riktlinjerna i sin nuvarande form inte är tillräckligt tydliga, bland annat när det gäller på vilket sätt förslag från medborgarna ska behandlas.

Idag är det möjligt för medborgarna att lämna in medborgarförslag för beredning och beslut i stadsdelsnämnderna. Idéburen stadsförbättring innebär en utökad möjlighet för medborgarna att få sina förslag prövade eftersom samtliga bolag och nämnder i staden föreslås omfattas av riktlinjerna.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2013 att godkänna och överlämna äldreförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Christopher Ödmann m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 25 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Äldreförvaltningen är positiv till ärendets intention att Stockholms stad ska bli bättre på att fånga upp idéer och synpunkter från invånarna. Äldreförvaltningen ser gärna att Riktlinjerna för idéburen stadsförbättring i en framtid utökas till att även omfatta verksamhetsutveckling.

Stockholms stad är under stort förändringstryck. Nya invånare ställer stora krav på såväl nya bostäder som hur vi använder och utformar den fysiska miljön. Inte sällan möts förändringar av motstånd och många synpunkter på detaljer i det framlagda förslaget. En tidig dialog kan fånga upp dessa synpunkter och bidra till förbättringar av ursprungsförslaget. Samtidigt bidrar dialogen till att skapa acceptans vilket minskar risken för förseningar och därmed fördröjningar av projekt.

Staden har sedan några år utvecklat sin kommunikativa förmåga. Det märks inte minst på de boendodialoger som har genomförts men även de *Rådslag om äldreomsorgen* som äldreförvaltningen arrangerat.

I första hand har rådslagen om äldreomsorgen behandlat verksamhetsspecifika frågor, exempelvis vad de äldre och deras anhöriga behöver för att uppleva trygghet, vad de upplever som bra med äldreomsorgen och mindre bra samt vad som behöver utvecklas. Rådslag har till dags dato genomförts i elva stadsdelar. Rådslag i återstående stadsdelar är planerade till 2014.

Med rådslagen har staden fått synpunkter från en grupp stockholmare som vanligtvis sannolikt är underrepresenterade vid dialoger om bland annat stadsutveckling. Denna kunskap kan komma väl till pass då staden aktivt söker dialog med invånarna.

Äldreförvaltningen ser samarbete mellan förvaltningar som en nyckelfaktor i arbetet med att få en mer sammanhållen bild av invånarnas behov, synpunkter och funderingar kring stadsutveckling. Äldreförvaltningen uppfattning är att flera förvaltningar besitter stora kunskaper om sina huvudsakliga målgrupper som kan komma väl till pass vid dialogtillfällen.

Rådslagen om äldreomsorgen är långtifrån färdigutvecklade. Nära samarbete krävs med stadsdelsförvaltningar, beslutsfattare på olika nivåer och inte minst stadens pensionärsråd för att förfina dialogmötena. Även här är samverkan mellan förvaltningar viktig för att sprida goda exempel om lyckade dialoger med invånarna.

Äldreförvaltningen menar att rådslag och dialogmöten är en av flera möjligheter att fånga upp idéer från stockholmarna. Minst lika viktigt är det mer vardagsbetonade arbetet. Där vill förvaltningen särskilt framhålla vikten av att lyssna till och framförallt åtgärda synpunkter som kommer via medborgarundersökningar, e-tjänsten Tyck till, frågor till stadens kontaktcenter med mera.

Att som daglig rutin och med gott bemötande fånga upp även små synpunkter bidrar till att skapa förtroende för staden som en lyssnande och kommunicerande organisation.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 12 december 2013 att godkänna och överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Lillemor Samuelsson (V) och Anders Löwdin m.fl. (S), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Cecilia Obermüller (MP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Helen Törnqvist (C), *bilaga 1*.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 21 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslag till riktlinjerna och anser att stockholmarna bör uppmuntras i sin kommunikation med staden. I Bromma har medborgarna sedan länge kunnat lämna förslag, gällande kommunal verksamhet, och få förslagen utredda.

Idéer som framförts och förverkligats är t.ex. en skateboardanläggning och cykelramp i Tranebergs fritidspark. Tidigare fanns inga sådana platser för unga i Bromma. För att öka möjligheterna att promenera så har belysning tillkommit utefter Kyrksjöns södra sida och på flera platser t.ex. i Ulvsunda industriområde har strandpromenaderna byggts ut. Nämnas kan också Stockholms geografiska mitt, belägen i Traneberg, som, på medborgarnas initiativ, tydliggjorts med en informationsskylt med karta, koordinater och fakta om platsens historia.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 12 december 2013 att godkänna och överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden Rosa Lundmark, tjänstgörande ersättaren Lars Sterneby (båda V), ledamoten Magnus Dannqvist, tjänstgörande ersättarna Jimmy Lindgren, Kristina Öberg (alla S), *bilaga 1*.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 29 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att det i sin helhet är positivt att staden centralt lyfter fram möjligheten för medborgare att påverka sin närmiljö. Förvaltningen arbetar redan idag i nära dialog med medborgare. Staden behöver medborgarnas initiativ och idéer för att platser ska kunna användas för att bli tryggare. Däremot anser förvaltningen att riktlinjerna så som de presenteras är otydliga. Nedan följer därför synpunkter som behöver förtydligas inför implementeringen av riktlinjerna.

För stadsdelsnämndernas ansvarsområde finns möjlighet att lämna in medborgarförslag som rör parker och grönområden. Det finns också möjlighet att teckna brukaravtal med staden för att sköta om en bit mark, t ex i anslutning till den egna fastigheten eller i ett område man vistas i ofta. Förvaltningen saknar en redogörelse av detta i riktlinjerna, och på vilket sätt dessa metoder att påverka skiljer sig från de nu aktuella riktlinjerna.

Förvaltningen bedömer också att stadsdelsnämndens egna resurser är mycket begränsade när det gäller att genomföra projekt utifrån inkomna idéer. Enligt riktlinjerna ska mottagandet av idéerna dessutom ha en positiv inställning. Förvaltningen anser att en bedömning behöver göras hos respektive förvaltning och bolag av vad som är genomförbart inom den ordinarie budgeten (förvaltningen får t ex emellanåt avstyrka medborgarförslag just på grund av att dessa inte är i paritet med rådande budget), samt vad som är genomförbart utifrån övriga gällande riktlinjer och

planer inom staden. Stadsdelsnämnderna har t ex parkplaner som tydligt anger riktlinjer för parker och grönområden. Detsamma gäller stadens riktlinjer för t ex tillgänglighet och säkerhet samt stadens centrala parkprogram. Dessa styrande planer och riktlinjer ligger också till grund när förvaltningen utreder inkomna medborgarförslag.

Enligt förslag till riktlinjer ska varje nämnd utforma egna rutiner för hanteringen av förslagen. Förvaltningen föreslår att rutiner för hanteringen av idéer om stadsförbättring i stadsdelsnämnderna följer rutinerna för medborgarförslag. Det är inte lämpligt att ha olika rutiner för frågor som dessutom kan vara svåra att särskilja. Om staden väljer att ta fram gemensamma rutiner, vilket nämns i kommunstyrelsens tjänsteutlåtande, bör rutinerna för medborgarförslag beaktas.

Enligt förslaget ska olika kommunikationskanaler användas, t ex boendedialogen. Det är viktigt att budskapen är tydliga för vad medborgare ska tycka till om, och inte minst vad de enskilda förvaltningarna har rådighet över. I samband med boendedialogerna är det möjligt att lämna synpunkter inom vilket område som helst. I kommunikationen kring idéburen stadsförbättring är det viktigt att tydliggöra vad respektive förvaltning och bolag har möjlighet att genomföra utifrån medborgarnas idéer. Eftersom möjligheten också finns att lämna in medborgarförslag och att teckna brukaravtal – samt delta i boendedialoger - vill förvaltningen lyfta risken att det kan bli otydligt för medborgare om vilka möjligheter som finns för att påverka närmiljön. Förvaltningen undrar också vilken förvaltning inom staden som ansvarar för den övergripande kommunikationen gentemot medborgarna vad gäller idéburen stadsförbättring.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2013 att godkänna och överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Gunnar Sandell m.fl. (S), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Lars Bäck (V), *bilaga 1*.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 26 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har en kontinuerlig dialog med medborgarna och försöker ta tillvara idéer som kan förbättra våra stadsdelar. Gemensamma riktlinjer för hur idéburen stadsförbättring ska hanteras är bra och kan ge centrala förvaltningar och bolag en ökad direktkommunikation med stockholmarna.

Enligt riktlinjerna ska idéburen stadsförbättring vara nydanande och projekt ska avse ny verksamhet eller ett nytt sätt att förbättra den offentliga platsen. Många nya idéer och förslag har kommit fram i boendedialoger i Hökarängen, Farsta strand och Fagersjö. Flera har också förverkligats.

Medborgarförslag kan ses som exempel på idéburen stadsförbättring. Ibland går idéerna snabbt att genomföra men de kan också ta flera år. Ofta beror en längre genomförandetid på kostnader och på att andra projekt redan har prioriterats i nämndens budget.

Ett medborgarförslag om en konstgräsplan i Fagersjö skickades in i november 2011. Idén framfördes också på boendedialogen som hölls i stadsdelen. I juni 2012 kunde planen invigas. Detta är ett lyckat exempel på idéburen stadsförbättring.

Ett annat medborgarförslag om upprustning och förbättring av Eklunds hage i Sköndal behandlades av nämnden 2009. Förslaget krävde att nämnden sökte medel inom ramen för den investeringsbudget som fastställs av kommunfullmäktige. Flera parkinvesteringar låg före i prioriteringsordningen och förslagen som gäller Eklunds hage kan därför genomföras först 2014.

Under det senaste året har nya förslag främst handlat om odling på parkmark. Dessa förslag har oftast framförts till förvaltningen via telefon eller mejl. Vi ska självklart vara lyhörda för medborgarnas idéer, men har bara kunnat godkänna ett av projekten då odling kräver tillgång till vatten och redskap med mera.

Förvaltningen utgår från att idéburen stadsförbättring först och främst rör mindre projekt. Om det gäller större och mer kostsamma förslag hamnar de längre ner i prioriteringsordningen eftersom nämnden måste söka pengar centralt för nya investeringar.

Farsta lokala brottsförebyggande råd genomför trygghetsmöten runt om i stadsdelarna tillsammans med polisen, bostadsbolag och andra aktörer. Trygghetsmötena är bra tillfällen att fånga upp idéer för att öka både trygghet och trivsel i ett område.

Ett annat sätt att genomföra idéer från boende är att uppmuntra till brukaravtal. Sådana avtal gäller ofta naturskötsel i närområdet men kan också vara överenskommelser om grillplats, skötsel av äppelträd eller odling på parkmark. Brukaravtal resulterar sällan i några kostnader för förvaltningen och de är därför enkla att genomföra. Förvaltningen kan exempelvis bidra med redskap, hämtning av ris och sly efter röjning.

Den webbaserade Synpunktsportal som staden nyligen har lanserat kommer att vara en källa för idéburen stadsförbättring. Den blir ett enkelt sätt för stockholmarna att komma med förslag till förbättringar.

Förvaltningen är positiv till förslaget om riktlinjer för idéburen stadsförbättring. Förutsättningarna för medborgarna att få gehör för nya bra idéer blir bättre. Det är också utmärkt att stadens nämnder och styrelser får gemensamma riktlinjer.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 19 december 2013 att godkänna och överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Eva Fagerhem m.fl. (S) och Carita Stenbacka Tenezakis (V), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Jessica Jorntun m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på målet med Idéburen stadsförbättring, att använda stadsrummet mer genom att staden öppnar förbisedda delar av den gemensamma stadsmiljön och fastigheter för utvecklingsprojekt i begränsad skala. Här finns förutsättningar för att skapa mer levande stadsdelar, öka gemenskapen och höja värdet på gemensamma ytor. Förslaget ger tydliga riktlinjer för hur stadens nämnder och bolag ska arbeta med dessa förslag från medborgarna.

Förvaltningen arbetar redan i dag i stor utsträckning med dialoger med medborgare genom inkomna synpunkter, brukaravtal och synpunktsportalen samt genom medborgarförslagen, vilka hanteras på nämndnivå.

Förslag för att förbättra stadsmiljön enligt målet för Idéburen stadsförbättring är en stor del av det som idag utgör medborgarförslagen som kommer in till stadsdelsnämnden. Förvaltningen anser att man bör överväga att även fortsättningsvis benämna dessa medborgarförslag för att undvika otydlighet. För att göra medborgarna medvetna om möjligheterna till att ställa medborgarförslag och framför allt inom området Idéburen stadsförbättring anser förvaltningen en informationsinsats skulle fylla en stor funktion. Där skulle staden kunna lyfta fram till medborgarna begreppet Idéburen stadsförbättring, dess innebörd och hur staden ser på förslag och idéer enligt det som avses i ärendet.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 12 december 2013 att godkänna och överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Leif Larsson (V), *bilaga 1*.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 20 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen välkomnar remissförslaget som är visionärt och helt i linje med *”Den gröna promenadstaden”* övriga berörda styrdokument samt *Stadens Vision 2030*. Detta är en tydlig ambition från stadens sida att uppmuntra medborgarna att ta en aktiv roll i att utveckla sin närmiljö.

Stadsdelsförvaltningen har under 2013 genomfört boendedialoger i Grimsta samt i Hässelby Gård, då man tagit emot idéer och synpunkter från medborgarna. Utifrån detta har arbetsgrupper bildats där samverkan sker mellan berörda förvaltningar, bostadsbolag, polismyndigheten och andra intressegrupper. Syftet är att ta tillvara medborgarnas förslag till förbättringar av stadsmiljön samt att öka tryggheten och stärka gemenskapen i stadsdelarna. Arbetet kommer att följas upp under 2014 med en återkopplande boendedialog i de berörda stadsdelarna.

Under 2014 kommer förvaltningen att utreda möjligheterna för invånarna att på outnyttjade/underutnyttjade ytor inom stadsdelsområdet ägna sig åt stadsodling. Urban odling är en trend som fått fart på flera håll i världen, och som kan bidra till att främja inte bara stadsmiljön utan också social gemenskap och trygghet i det offentliga rummet.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2013 att godkänna och överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Reijo Kittilä (V) och Anders Ödmark m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 17 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsnämnderna har i stadens reglemente getts en särskild roll som omfattar att ”stärka den lokala demokratin och delaktigheten i respektive stadsdelsnämndsområde”.

Idag finns bland annat möjligheten att lämna in så kallade medborgarförslag dock enbart till stadens stadsdelsnämnder. Medborgarförslagen handlar ofta om idéer om hur park- eller stadsmiljön kan förbättras och faller till stora delar inom definitionen för idéburen stadsutveckling.

Förvaltningen ser positivt på att staden nu breddar upp arbetet och tar fram riktlinjer för idéburen stadsförbättring, och att förslaget gäller alla stadens nämnder och styrelser.

Redan idag arbetar förvaltningen i dialog med invånarna på olika sätt. När det gäller upprustning av stadsdelsområdets parker genomförs bland annat enkäter, parksamråd och parkvandringar.

Enligt förvaltningen förtydligar riktlinjerna om idéburen stadsförbättring hur stadsdelsnämndens mål om att öka Kungsholmsbornas delaktighet i utvecklingen av park och natur ska uppnås.

Tydlig organisation och kommunikation

Förvaltningen anser att det är viktigt att det är tydligt för stockholmaren vart man ska vända sig med sin idé, hur hanteringen av idén ser ut och vilka resurser som finns.

När det gäller hantering av medborgarförslag har staden tydliga rutiner. För att lämna in ett medborgarförslag ska man vara bosatt inom stadsdelsnämndsområdet, och medborgarförslaget ska falla inom stadsdelsnämndens verksamhetsområden. Medborgarförslagen anmäls i stadsdelsnämnden, bereds av förvaltningen och beslutas av nämnden.

Förvaltningen anser att motsvarande tydliga rutiner behöver utarbetas för hantering av idéburen stadsförbättring, så att idégivaren får ett så bra och enhetligt bemötande från staden som möjligt. Enligt förvaltningen är detta särskilt viktigt att styra upp eftersom projekten kan beröra alla nämnder och styrelser i staden.

I ärendet ges exempel på genomförda projekt inom idéburen stadsförbättring från andra städer. Som förvaltningen ser det skulle det också vara angeläget att utreda hur andra städer har byggt upp sin organisation för att hantera idéburen stadsförbättring. Enligt vad förvaltningen har kunnat få fram, finns det exempel från andra större städer som har inrättat en central enhet med uppgift att ta emot idéer från invånarna och lotsa dem vidare till rätt förvaltning eller bolag inom staden. Förvaltningen tror att en sådan lösning skulle kunna vara intressant att utreda för Stockholm. Det skapar förutsättningar för en tydlig kommunikation och samarbete inom staden, samt för enhetliga budskap till stockholmarna.

Finansiering

När det gäller finansiering av idéburen stadsförbättring är det enligt förvaltningen angeläget att ”öronmärka” särskilda medel för ändamålet. Föreslagna riktlinjer anger att prioritering av projekt ska ske inom befintlig budget för respektive verksamhet. Förvaltningen anser att medlen i stället ska finnas i en central pott i stadens budget, där nämnder och styrelser ska ges möjlighet att ansöka om medel för idéburen stadsutveckling. På detta sätt fungerar redan idag hantering och fördelning av medel för exempelvis ”Vackra Stockholm”. Enligt förvaltningen skulle denna hantering underlätta samarbetet mellan olika förvaltningar och styrelser. Det skapar en tydlighet i projekten och för stockholmarna, inom vilka ekonomiska ramar som projekten kan bedrivas.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 12 december 2013 att godkänna och överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Anita Lindskog m.fl. (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av ledamöterna Shadi Larsson och Barbro Borg (båda MP), *bilaga 1*.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 17 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsnämnderna har i stadens reglemente getts en särskild roll som omfattar att ”stärka den lokala demokratin och delaktigheten i respektive stadsdelsnämndsområde”

Idag finns bland annat möjligheten att lämna in så kallade medborgarförslag dock enbart till stadens stadsdelsnämnder. Medborgarförslagen handlar ofta om idéer om hur park- eller stadsmiljön kan förbättras och faller till stora delar inom definitionen för idéburen stadsutveckling.

Förvaltningen ser positivt på att staden nu breddar upp arbetet och tar fram riktlinjer för idéburen stadsförbättring, och att förslaget gäller alla stadens nämnder och styrelser.

Redan idag arbetar förvaltningen i dialog med invånarna på olika sätt. När det gäller upprustning av stadsdelsområdets parker genomförs bland annat enkäter, parksamråd och parkvandringar.

Enligt förvaltningen förtydligar riktlinjerna om idéburen stadsförbättring hur stadsdelsnämndens mål om att öka Norrmalmsbornas delaktighet i utvecklingen av park och natur ska uppnås.

Tydlig organisation och kommunikation

Förvaltningen anser att det är viktigt att det är tydligt för stockholmaren vart man ska vända sig med sin idé, hur hanteringen av idén ser ut och vilka resurser som finns.

När det gäller hantering av medborgarförslag har staden tydliga rutiner. För att lämna in ett medborgarförslag ska man vara bosatt inom stadsdelsnämndsområdet, och medborgarförslaget ska falla inom stadsdelsnämndens verksamhetsområden. Medborgarförslagen anmäls i stadsdelsnämnden, bereds av förvaltningen och beslutas av nämnden.

Förvaltningen anser att motsvarande tydliga rutiner behöver utarbetas för hantering

av idéburen stadsförbättring, så att idégivaren får ett så bra och enhetligt bemötande från staden som möjligt. Enligt förvaltningen är detta särskilt viktigt att styra upp eftersom projekten kan beröra alla nämnder och styrelser i staden.

I ärendet ges exempel på genomförda projekt inom idéburen stadsförbättring från andra städer. Som förvaltningen ser det skulle det också vara angeläget att utreda hur andra städer har byggt upp sin organisation för att hantera idéburen stadsförbättring. Enligt vad förvaltningen har kunnat få fram, finns det exempel från andra större städer som har inrättat en central enhet med uppgift att ta emot idéer från invånarna och lotsa dem vidare till rätt förvaltning eller bolag inom staden. Förvaltningen tror att en sådan lösning skulle kunna vara intressant att utreda för Stockholm. Det skapar förutsättningar för en tydlig kommunikation och samarbetet inom staden, samt för enhetliga budskap till stockholmarna.

Finansiering

När det gäller finansiering av idéburen stadsförbättring är det enligt förvaltningen angeläget att ”öronmärka” särskilda medel för ändamålet. Föreslagna riktlinjer anger att prioritering av projekt ska ske inom befintlig budget för respektive verksamhet. Förvaltningen anser att medlen i stället ska finnas i en central pott i stadens budget, där nämnder och styrelser ska ges möjlighet att ansöka om medel för idéburen stadsutveckling. På detta sätt fungerar redan idag hantering och fördelning av medel för exempelvis ”Vackra Stockholm”. Enligt förvaltningen skulle denna hantering underlätta samarbetet mellan olika förvaltningar och styrelser. Det skapar en tydlighet i projekten och för stockholmarna, inom vilka ekonomiska ramar som projekten kan bedrivas.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 12 december 2013 att godkänna och överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Bo Sundin m.fl. (M) samt ledamoten Burhan Yildiz (FP), *bilaga 1*.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 28 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Inom ramen för den medborgardialog - i form av inlämnade medborgarförslag samt det tjugotal frågor som vid varje nämndsammanträde ställs i anslutning till allmänhetens frågestund – behandlar nämnden och förvaltningen ett antal frågor som berör stadsförbättring på olika sätt. Likaså väcks ibland också sådana frågor av

allmänheten eller berörda sakägare i anslutning till de samråd kring större så kallade strukturplaner eller detaljplaner inom Rinkeby-Kista som förvaltningen deltar i. Så är även fallet i de boendialoger som genomförs av bostadsföretagen men där även stadens berörda förvaltningar deltar. Stadsförbättring eller idéburen stadsförbättring kan också aktualiseras inom ramen för Järva-Andan. I stadsdelarna runt Järvafältet är Järva-Andan ett nätverk med närmare 500 organisationer, företag, föreningar, samfund, skolor och myndigheter i samverkan för ett tryggare och bättre närområde.

Förvaltningen planerar att även fortsättningsvis främja idéburen stadsförbättring genom att samverka med olika aktörer. Förvaltningen är därvid beredd att arbeta i enlighet med föreliggande förslag till riktlinjer. Detta gäller såväl information, kommunikation och prioritering som beslut, finansiering, dokumentation och uppföljning. Förvaltningen har därför inget att invända mot förslaget.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 19 december 2013 att godkänna och överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordförande Ewa Larsson m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Josefin Morge (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av ledamot Claes Elmgren m.fl. (S), *bilaga 1*.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 19 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen får redan idag in idéer och förslag från medborgare och föreningar avseende den fysiska utemiljön. Förvaltningens inställning är att ha ett positivt förhållningssätt och tillmötesgå förslagen i den utsträckning som är möjlig. Exempel på lyckade projekt som bygger på idéer och förslag från medborgarna är: stadsodlingen i Matparken på Skarpnäcksfältet tillsammans med föreningen Folkodlarna, odlingsprojektet tillsammans med engagerade boende i Bagarmossen och utvecklingen av verksamheten vid Flatenbadet tillsammans med föreningen Nya Flaten. Förvaltningen har också ett 20-tal brukaravtal tecknade med boende och föreningar. I många fall avser de att man vill förädla ett markområde i anslutning till sin bostad, vilket kommer många boende i närområdet till glädje. Ett mycket bra exempel här är den japaninspirerade trädgården vid Byälvsvägen i Bagarmossen.

Förvaltningen har i stort inget att erinra mot de föreslagna riktlinjerna. De stämmer väl överens med förvaltningens nuvarande arbetssätt. En punkt ställer sig

förvaltningen frågande inför; ”Projekten ska vara tydligt avgränsade i tid och budget”. Att budgeten avgränsar projekten är naturligt, men inte en avgränsning i tid.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 12 december 2013 att godkänna och överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av ledamoten Rudy Espinoza (V), *bilaga 1*.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 13 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Genomförande av idéer och förslag från stockholmarna har hittills till stor del varit stadsdelarnas ansvar, och formen för förslag har huvudsakligen varit medborgarförslag. De medborgarförslag som ställs till Skärholmens stadsdelsnämnd är i första hand förslag på hur prioriteringar och åtgärder i stadsmiljön bör göras, inom ramen för stadsdelsnämndens ansvarsområden. För projekt som kräver ett mått av samverkan, som går utanför ramen för nämndens omedelbara ansvar och där medborgare själva vill vara drivande och sköta eller förvalta sin närmiljö finns brukaravtal. Grundläggande för dessa är just delaktighet, och Skärholmens stadsdelsförvaltning har verkat för att utöka antalet brukaravtal. Några exempel är avtal för skötsel och användning av mark för brukshundsverksamhet, etablering och skötsel av boulebanor samt nyttjande av parkmark för stadsodling – ett projekt som pågår just nu.

Riktlinjer för idéburen stadsförbättring är helt nödvändiga för att säkerställa att staden, så långt det är möjligt, har gemensamma rutiner för hur idéer tas emot, bedöms, utförs och följs upp. Förvaltningen menar också att det är mycket positivt att riktlinjerna för idéburen stadsförbättring gäller samtliga nämnder och bolag. Detta ökar väsentligt möjligheten för stockholmarna att få idéer genomförda, eftersom uppdraget att hantera medborgarförslag endast ligger på stadsdelsnämnderna och inte på fackförvaltningar eller bolag. Det innebär också att samarbetet mellan nämnder och bolag per automatik stärks genom idéer där samverkan krävs.

Förvaltningen anser att riktlinjerna bör vara giltiga för stockholmarna i alla åldrar och att det behöver framgå. Det vill säga att barnkonventionen ska tillämpas vid beslut om idéburen stadsförbättring.

I detta sammanhang vill förvaltningen också framhålla att medborgarförslag som inte rör stadsdelsnämndens ansvarsområden hanteras olika och att den hanteringen behöver samordnas mellan förvaltningarna.

På stadens hemsida står gällande medborgarförslag att

”... det är ett förslag om att förändra någon verksamhet inom stadsdelsnämndens ansvarsområde:

- förskola
- omsorg för äldre eller personer med funktionsnedsättning
- socialtjänst
- demokratifrågor
- vissa typer av upprustningar eller skötsel av parkmiljö

Många medborgarförslag som kommer till stadsdelsförvaltningen handlar om förändringar i gatumiljöer. Sådana investeringar i vår yttre miljö beslutas inte av stadsdelsnämnden, utan skickas vidare till den centrala förvaltning som ansvarar för frågan.”

De olika tillvägagångssätt som förvaltningen identifierat gällande hanteringen av medborgarförslag som rör central förvaltning är att

1. Stadsdelsförvaltningen inhämtar svar på medborgarförslaget från berörd central förvaltning för att sedan förmedla till stadsdelsnämnden.
2. Medborgarförslaget lämnas helt enkelt över till berörd central förvaltning och avslutas utan åtgärd från stadsdelsnämnd eller förvaltning.
3. Stadsdelsnämnden handlägger ärendet och skickar sina synpunkter på förslaget till berörd central förvaltning.

Förvaltningen menar också att möjligheterna med brukaravtal behöver uppmärksammas som en viktig funktion i de fall samverkan kan ske med förslagsställare eller annan part gällande idéburen stadsförbättring. Information om brukaravtal behöver tydliggöras såväl för stockholmarna som för stadens medarbetare.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 12 december 2013 att godkänna och överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Awad Hersi (MP) gemensamt för MP+S+V, *bilaga 1*.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning tjänsteutlåtande daterat den 11 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen är mycket positiv till idéburen stadsförbättring. Det är ett bra sätt att öka medborgarnas inflytande och möjlighet att påverka sin närmiljö. Genom de

framtagna riktlinjerna kommer förvaltningen få en god vägledning i det fortsatta arbetet.

Förvaltningen har flera kanaler för att ta emot medborgares förslag, bland annat goda kontakter med stadsdelens föreningsliv, ett medborgarkontor och de formella kanalerna genom planprocess och medborgarförslag. Det är möjligt att information på något sätt kan behövas till medborgare om att denna möjlighet finns för att nå dem som inte använder de traditionella kanalerna.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 12 december 2013 att godkänna och överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Fredrik Lindstål (C), Anders Göransson m.fl. (S), Erik Malm m.fl. (MP) och Gunnar Ågren (V), *bilaga 1*.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen tycker att förslaget med idéburen stadsförbättring är ett bra sätt att stärka möjligheterna för stockholmarna att med sina idéer bidra till förbättringar i stadsmiljön.

Idag är det möjligt för medborgarna att lämna in medborgarförslag för beredning och beslut i stadsdelsnämnderna. Idéburen stadsförbättring innebär en utökad möjlighet för medborgarna att få sina förslag prövade eftersom samtliga bolag och nämnder i staden föreslås omfattas av riktlinjerna.

Förvaltningen efterlyser att de föreslagna riktlinjerna tydligare beskriver hur stadsdelsnämnderna ska hantera inkomna stadsförbättringsidéer i relation till de medborgarförslag som stadsdelsnämnderna behandlar idag enligt fastställda rutiner. Inom Södermalms stadsdelsnämnd behandlas exempelvis alla inkomna medborgarförslag genom att ett ärende tas upp i nämnden. Undantagna är medborgarförslag som berör annan nämnd i staden, vilka skickas direkt till berörd nämnd. I förslaget till riktlinjer för idéburen stadsförbättring anges att beslut om genomförande av förslag fattas i enlighet med fastställd delegationsordning. För Södermalms stadsdelsnämnd skulle det innebära att beslut om projekt upp till ett belopp av 1 mnkr fattas av förvaltningschefen på delegation.

Södermalms stadsdelsnämnd arbetar också mycket med brukarmedverkan, som ger medborgare möjlighet till inflytande över sin närmiljö. För denna verksamhet finns etablerade rutiner.

I stadsdelsnämndens rutiner för medborgarförslag anges att endast boende i stadsdelsområdet och lokala föreningar kan lämna medborgarförslag som rör stadsdelsområdet. I föreslagna riktlinjer för idéburen stadsförbättring berörs

överhuvudtaget inte frågan var förslagsställaren ska bo eller ha sin verksamhet i relation till det geografiska område förslaget gäller.

Mot bakgrund av ovanstående ser förvaltningen att det kan uppstå oklarheter på vilket sätt olika förslag från medborgarna ska behandlas om det inte i riktlinjerna tas hänsyn till att det finns befintliga system för hantering av medborgarförslag. Det vore olyckligt om det skulle uppstå två parallella rutiner som bägge handlar om att hantera inkomna förslag från medborgare om stadsmiljöfrågor.

Vad beträffar kommunikation efterfrågar förvaltningen ett förtydligande om hur och vem/vilka i staden som ska kommunicera budskapet om möjligheterna för stockholmarna att komma med förslag till idéburen stadsförbättring.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 19 december 2013 att godkänna och överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Evy Kjellberg (C) samt Olle Andretzky m.fl. (M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Inga-Lill Persson m.fl. (FP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Majvi Andersson m.fl. (S) samt Emelie Roxby Schüsseleder m.fl. (V), *bilaga 1*.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 29 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till att stockholmarna får möjlighet till mer inflytande över hur staden kan utvecklas och förbättras. När det gäller idéburen stadsförbättring kommer stadsdelsnämnden främst att beröras av förslag som handlar om park- och naturmark. Idéer som omfattar annan mark eller tomma lokaler kommer förvaltningen att göra som idag, hänvisa till rätt förvaltningen eller bolag.

Förvaltningen saknar en beskrivning av skillnaden mellan medborgarnas förslag om idéburen stadsförbättring och dagens möjlighet att lämna medborgarförslag till stadsdelsnämnderna. Älvsjö stadsdelsnämnd har fastställda rutiner för medborgarförslag och har under 2013 beslutat om sju medborgarförslag som rör stadsmiljö.

Vidare finns möjligheten för medborgarna att ingå brukaravtal med stadsdelsförvaltningen för att ideellt sköta en grönyta. I Älvsjö finns ett antal sådana brukaravtal med enskilda älvsjöbor.

Som ett exempel på idéburen stadsförbättring nämns stadsodling. Förvaltningen saknar en definition av begreppet och hur det förhåller sig till stadens fritidsträdgårdar, där det finns centralt framtagna arrendeavtal som upprättas mellan stadsdelsnämnden och den enskilda odlarföreningen.

Förvaltningen bedömer också att stadsdelsnämndens egna resurser är mycket begränsade när det gäller att genomföra den typ av större projekt som förslås. Stockholmshems projekt i Hökarängen, som det refereras till i kommunstyrelsens tjänsteutlåtande, har pågått under två år, haft en stor budget och en särskild projektledare.

Enligt förslag till riktlinjer ska varje nämnd utforma egna rutiner för hanteringen av förslagen. Förvaltningen föreslår att rutiner för hanteringen av idéer om stadsförbättring i stadsdelsnämnderna följer rutinerna för medborgarförslag. Det är inte lämpligt att ha olika rutiner för frågor som dessutom kan vara svåra att särskilja. Om staden väljer att ta fram gemensamma rutiner, vilket nämns i kommunstyrelsens tjänsteutlåtande, bör rutinerna för medborgarförslag beaktas.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2013 att godkänna och överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 17 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsnämnderna har i stadens reglemente getts en särskild roll som omfattar att ”stärka den lokala demokratin och delaktigheten i respektive stadsdelsnämndsområde”

Idag finns bland annat möjligheten att lämna in så kallade medborgarförslag dock enbart till stadens stadsdelsnämnder. Medborgarförslagen handlar ofta om idéer om hur park- eller stadsmiljön kan förbättras och faller till stora delar inom definitionen för idéburen stadsutveckling.

Förvaltningen ser positivt på att staden nu breddar upp arbetet och tar fram riktlinjer för idéburen stadsförbättring, och att förslaget gäller alla stadens nämnder och styrelser.

Redan idag arbetar förvaltningen i dialog med invånarna på olika sätt. När det gäller upprustning av stadsdelsområdets parker genomförs bland annat enkäter, parksamråd och parkvandringar.

Enligt förvaltningen förtydligar riktlinjerna om idéburen stadsförbättring hur stadsdelsnämndens mål om att öka Norrmalmsbornas delaktighet i utvecklingen av park och natur ska uppnås.

Tydlig organisation och kommunikation

Förvaltningen anser att det är viktigt att det är tydligt för stockholmaren vart man ska vända sig med sin idé, hur hanteringen av idén ser ut och vilka resurser som finns.

När det gäller hantering av medborgarförslag har staden tydliga rutiner. För att lämna in ett medborgarförslag ska man vara bosatt inom stadsdelsnämndsområdet, och medborgarförslaget ska falla inom stadsdelsnämndens verksamhetsområden. Medborgarförslagen anmäls i stadsdelsnämnden, bereds av förvaltningen och beslutas av nämnden.

Förvaltningen anser att motsvarande tydliga rutiner behöver utarbetas för hantering av idéburen stadsförbättring, så att idégivaren får ett så bra och enhetligt bemötande från staden som möjligt. Enligt förvaltningen är detta särskilt viktigt att styra upp eftersom projekten kan beröra alla nämnder och styrelser i staden.

I ärendet ges exempel på genomförda projekt inom idéburen stadsförbättring från andra städer. Som förvaltningen ser det skulle det också vara angeläget att utreda hur andra städer har byggt upp sin organisation för att hantera idéburen stadsförbättring. Enligt vad förvaltningen har kunnat få fram, finns det exempel från andra större städer som har inrättat en central enhet med uppgift att ta emot idéer från invånarna och lotsa dem vidare till rätt förvaltning eller bolag inom staden. Förvaltningen tror att en sådan lösning skulle kunna vara intressant att utreda för Stockholm. Det skapar förutsättningar för en tydlig kommunikation och samarbetet inom staden, samt för enhetliga budskap till stockholmarna.

Finansiering

När det gäller finansiering av idéburen stadsförbättring är det enligt förvaltningen angeläget att ”öronmärka” särskilda medel för ändamålet. Föreslagna riktlinjer anger att prioritering av projekt ska ske inom befintlig budget för respektive verksamhet. Förvaltningen anser att medlen i stället ska finnas i en central pott i stadens budget, där nämnder och styrelser ska ges möjlighet att ansöka om medel för idéburen stadsutveckling. På detta sätt fungerar redan idag hantering och fördelning av medel för exempelvis ”Vackra Stockholm”. Enligt förvaltningen skulle denna hantering underlätta samarbetet mellan olika förvaltningar och styrelser. Det skapar en tydlighet i projekten och för stockholmarna, inom vilka ekonomiska ramar som projekten kan bedrivas.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrande daterat den 4 december 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Koncernledningen anser att stadsledningskontorets förslag till riktlinjer för idéburen stadsförbättring är en bra utgångspunkt för bolagens arbete med boende- och kunddialoger.

Koncernledningen delar bolagens uppfattning om att prioriteringen av vilka projekt som ska genomföras, även måste göras utifrån bolagets ansvarsområde och långsiktiga uppdrag. Prioritering och genomförandet av projekten måste också utgå ifrån en affärsmässig bedömning, det vill säga att projektet medför positiva effekter, som motsvarar kostnaderna i samma utsträckning som bolagens övriga projekt.

Koncernledningen ställer sig positiv till förslaget uppmuntran till öppenhet och dialog gentemot bolagens kunder och stockholmarna. Redan idag arbetar flera av bolagen med olika former av samverkan och dialoger, som en naturlig del av sitt utvecklingsarbete. Det är dock mycket positivt att det uppmärksammas och samordnas med gemensamma principer i förhållande till stadens övriga aktörer, vilka flertalet av stadens bolag samverkar med i både detta och i andra sammanhang.

Förslaget anger också att dessa projekt ska dokumenteras och följas upp i samband med verksamhetsberättelsen, vilket koncernen avser göra i den sedvanliga ekonomiska rapporteringen i samband med årsbokslutet.

Underremiss

Svenska Bostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Bolaget har en historik av omfattande stadsdelsvisa dialoger i Järvaområdet. Synpunkter och förbättringsförslag från boende och verksamma i stadsdelarna har varit värdefulla i utvecklingen av centrum och boendemiljöer. De mer strategiska och långsiktiga stadsdelsprogrammen i Järvaområdet har också sin utgångspunkt i dialogerna. Metoden med breda dialogsatsningar har även använts i Söderortsvisionen och under 2013 i Hässelby-Vällingbyvisionen. Återkoppling av synpunkter är en obligatorisk del av dialogsatsningarna.

Svenska Bostäder har sedan tidigare avtal med Hyresgästföreningen, som ger utökade möjligheter att bedriva boinflytandeprojekt i enkla ideella föreningar. Projekten är oftast av mindre karaktär och berör den absoluta närmiljön, men kan sammantaget utgöra del i idéburen stadsförbättring.

Svenska Bostäder anser att de riktlinjer som Stadsledningskontoret har tagit fram innebär en bra grund för den fortsatta utvecklingen av staden. Konkret för bostadsbolagen utgör strategin med boendedialoger ett av flera bra sätt att bidra till målet om idéburen stadsutveckling.

Familjebostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Familjebostäder arbetar aktivt för att bolagets hyresgäster, samt verksamma i närområdet, ska erbjudas möjligheten att förverkliga sina idéer. Genom kontakter med bolagets hyresgäster, lokala hyresgästföreningar, samarbete med andra fastighetsägare och stadens förvaltningar och bolag, trygghets- och trafikgrupper samt inte minst genom boendedialogerna bidrar Familjebostäder till små som stora förbättringsprojekt.

Familjebostäder anser att det är viktigt att ha en organisation som är lyhörd och bolaget arbetar aktivt för att kunna erbjuda stockholmarna lösningar på uppkomna problem eller förbättringsförslag. I stort ser därför Familjebostäder positivt på de föreslagna

riktlinjerna för idéburen stadsförbättring.

Om bolaget anser att ett förslag på idéburen stadsförbättring inte överensstämmer med Familjebostädernas huvudsakliga inriktning eller hyresgästernas gemensamma vilja, förbehåller sig bolaget rätten att fatta ett avvisande beslut, även om föreslagna principer uppfylls. Ska Familjebostäder kunna leva upp till stadens ambitioner om fler bostäder i den allt mer täta staden, är det viktigt att bolaget skapar förutsättningar för en hållbar boendemiljö för hyresgästerna.

Familjebostäder anser att det är viktigt att staden agerar enhetligt, med en problemlösande attityd och positiv inställning. Stadens förvaltningar bör agera på ett vägledande sätt och lotsa stockholmarna i stadens interna processer. Det är bra att staden tydliggör för medborgarna att bolaget arbetar med ständiga stadsförbättringar och gärna via medborgarförslag.

Närmiljön och stadsmiljön är viktig för Familjebostädernas hyresgäster och bolaget ser det som en naturlig del i det kontinuerliga förbättringsarbetet att utveckla de idéer som kommer in. Med ovanstående synpunkter som grund ser Familjebostäder sammanfattningsvis positivt på de vägledande principerna för prioritering av idéer.

Micasas remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Micasa ansluter sig till förslaget om riktlinjer för idéburen stadsutveckling. Bolaget vill särskilt lyfta att det är viktigt att en återkoppling sker till de stockholmarna som engagerar sig i processen att förbättra staden. Genomförda medborgarförslag bör också uppmärksammas för att stimulera till ett ökat engagemang och en känsla av delaktighet hos stockholmarna.

Micasa har redan idag många kanaler där kunder, hyresgäster och intresserade stockholmarna kan delge bolaget sina idéer. Det är i dialogen med bolagets intressenter, som mycket av det arbete som gjorts och kommer att göras framöver tar sin utgångspunkt. För Micasa del är ökad trygghet och försköning av närmiljön honnörsfrågor som bolaget ständigt har på agendan.

Stockholmsshems remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Att ta tillvara stockholmarnas idéer ser Stockholmshem som oerhört viktigt för att få nöjda hyresgäster. I den nya lagen för allmännyttan betonas också vikten av hyresgästernas boendeinflytande, vilket gör boendedialoger till en naturlig del av bolagets verksamhet.

Stockholmshem bedriver en rad projekt med detta syfte. Dels arrangerar Stockholmshem tillsammans med andra kommunala förvaltningar och bolag boendedialoger, dels driver Stockholmshem egna projekt som har som utgångspunkt att förverkliga boendes idéer.

Det mest omfattande idéburens stadsförbättringsprojektet som Stockholmshem bedriver just nu är Hållbara Hökarängen. Projektet bygger på synpunkter och initiativ från de boende och verksamma i området.

Stockholmsshems erfarenhet är att ett framgångsrikt arbete förutsätter en välfungerande

kommunikation och att det ofta krävs nya kanaler för att nå fram. Därför uppskattar bolaget att kommunikation ägnas särskild uppmärksamhet i riktlinjerna. Med utgångspunkt från erfarenheterna från de genomförda boendedialogerna kommer Stockholmskem under 2014 att utveckla en strategi för hyresgästinflytande och vidareutveckling av dialogmetoder, där de traditionella möten med lokala hyresgästföreningarna utgör en av flera metoder och ser fram emot att ha riktlinjerna för idéburen stadsutveckling som grund för detta arbete. Stockholmskem kan sammanfattningsvis konstatera att riktlinjerna för idéburen stadsutveckling ligger i linje med bolagets arbete).

Bostadsförmedlingens remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Bostadsförmedlingen ser, inom ramarna för sin verksamhet, sig inte direkt berörd av förslaget, men är positiv till att dialogen om stadens stadsmässiga utveckling ges tydliga former för denna typ av mindre projekt. Bolaget har inget att erinra mot de riktlinjer som föreslås.

Stockholm Vattens remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Stockholm Vattens verksamhet är i stort sett helt styrd utifrån lagstiftning, föreskrifter, vattendomar och avtal. De lagar som styr verksamheten, är bland annat lagen om allmänna vattentjänster (VA-lagen), drickvattenkungörelsen (livsmedelslagen), Miljöbalken och vattendirektivet samt Plan- och bygglagen vid exploateringar. Stockholm Vatten har i princip inget att erinra mot Stadsledningskontorets förslag till beslut om ”Riktlinjer för idéburen stadsförbättring”, men de idéer, förslag, som tas emot måste uppfylla gällande lagstiftning, föreskrifter, vattendomar och avtal. Vid idéer, förslag, som berör allmänna ytor, områden, måste alltid Stockholm Vatten kontaktas. Stockholm Vatten har ett stort antal markförlagda VA-system, som ej är synliga eller finns markerade på kartor över områden. Det kan vara sekretessbelagda (hemliga) större tunnelsystem, avloppskulvertar och huvudvattensystem eller mindre markförlagda VA-system, som mer direkt distribuerar dricksvatten till respektive avleder avlopp (spillvatten och dagvatten) från anslutna kunder (abonnenter).

Stockholms Hamns remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Stockholms Hamnar ser positivt på att, i ökad omfattning, ta tillvara idéer och förslag från stockholmarna för att åstadkomma en bättre stadsmiljö. Det är som stadsledningskontoret väl beskriver viktigt att rutiner och processer finns i förvaltningar och bolag, som är ett stöd för en utveckling av ”idéburen stadsförbättring”. De riktlinjer som föreslås kan väl fungera som vägledning för förvaltningar och bolag. Stockholms Hamnar har en tradition av omfattande kommunikation med stockholmarna, där ambitionen också funnits att ta tillvara goda förslag från medborgarna. Stockholms Hamnar har även fått internationella pris för detta, ett 1:a pris år 2011, med ESPO Award (European Sea Ports Organisation) och ett 2:a pris år 2013, från organisationen IAPH (International Association for Ports and Harbors). Prisen var för Stockholms Hamnars kommunikation och dialog kring hamnens roll och funktion i

staden. Särskilt lyftes fram Stockholms Hamnars öppenhet och tillgänglighet i dialogen med medborgarna.

Stockholms Hamnar har även utvecklat arbetet med medborgardialog via webbplatsen, Facebook, kryssningsapp, Twitter och nyligen även via Instagram. Även ”öppet hus” sker med jämna mellanrum, för presentation och dialog kring de stora utvecklingsprojekt som sker i hamnarna. Regelbundet genomförs också ett stort utåtriktat arrangemang, Hamnens Dag, med tiotusentals besökare, där olika verksamheter kopplat till sjöfarten i Stockholm visas upp, men där också en omfattande dialog med stockholmarna sker kring hamnens framtida roll i staden och i stadsmiljön.

Stockholm Parkerings remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Stockholm Parkering ser positivt på idéburen stadsförbättring, där stockholmarna ges möjlighet att påverka sin närmiljö.

Av de närmare 240 anläggningar och 1 200 ytor, som bolaget sköter, är det endast 29 som bolaget äger själva. I alla övriga fall är bolaget beroende av fastighetsägaren/ uppdragsgivaren, om annan verksamhet ska bedrivas än parkering. I många fall är även parkeringsplatserna uthyrda. Det finns även restriktioner för hur många personer som får befinna sig i garagen och vad som får förvaras där ur bl.a. brandsäkerhetssynpunkt. Det är därför naturligt att fastighetsägaren tar ansvaret och beslutet om de parkeringar de äger ska ingå i ”idéburen stadsförbättring”. Om fastighetsägaren så beslutar kommer bolaget givetvis underlätta dess genomförande.

Stadsteaterns remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Stadsteatern bedriver, i Kulturhuset Stadsteatern, en publikintensiv verksamhet. Samtliga konstnärliga uttryck som finns i huset är relevanta och intressanta i de sammanhang som diskuteras i förslaget. Att, i dialog med publiken, tillskapa projekt begränsade i tid och rum är en utmanande och spännande tanke som öppnar nya möjligheter inte minst till konstnärlig utveckling. Stadsteatern ställer sig därför positiva till grundtanken med idéburen stadsförbättring och även till de riktlinjer som formuleras.

SGA Fastigheters remissvar har i huvudsak följande lydelse:

SGA Fastigheter anser att idéburen stadsförbättring är bra och kan berika staden på flera sätt. SGA Fastigheter anser även att det är bra att stadsledningskontoret har tagit fram riktlinjer och rutiner för hur idéerna tas emot, bedöms, utförs och följs upp. Det är viktigt att denna möjlighet kommuniceras till medborgarna så att fler kan välja att lämna idéer om hur de vill att deras närmiljö ska utformas.

S:t Markutvecklings remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Genom ”Riktlinjer för idéburen stadsförbättring” ges ett tydligt budskap till förvaltningar och bolag att i positiv anda pröva initiativ från stockholmarna. De ”Vägledande principerna för prioritering av idéer” är användbara och ett bra stöd i den

löpande verksamheten.

Stadsledningskontoret framför att staden, så långt det är möjligt, ska sträva efter gemensamma rutiner för hur idéer tas emot, bedöms, utförs och följs upp. Mot bakgrund av bredden i stadens verksamheter, anser S:t Erik Markutveckling att det många gånger är svårt att hantera stockholmarnas idéer efter gemensamma rutiner. Det förefaller mest sannolikt att ett mer situationsbaserat arbetssätt kan och bör tillämpas. Däremot är själva budskapet att, i positiv anda, pröva initiativ från stockholmarna viktigt.

Naturligtvis kan en uppföljning ske på ett gemensamt sätt.

I S:t Erik Markutvecklings arbete med att utveckla sina fastigheter, ingår dialog med hyresgäster och deras kunder som ett naturligt inslag i vardagens arbete. Bolaget har vidare en kontinuerlig dialog med bl.a. idrottsförvaltningen, exploateringskontoret och stadsdelsförvaltning, i syfte att fånga upp medborgarnas idéer och behov.

För att fånga upp och lotsa stockholmarnas goda idéer krävs en god kunskap om stadens förvaltningars och bolags olika verksamheter. Inom bolaget arbetar man för att ha väl utarbetade nätverk inom i staden samt en god förståelse för alla stadens verksamheter.

Stockholm Business Regions remissvar har i huvudsak följande lydelse:

SBR anser att idéburen stadsutveckling är en modern och positiv företeelse, som bidrar till en flexibel och organisk stad. Dock vore det lämpligt att staden även hade riktlinjer för hur företagares goda idéer och förslag ska tas tillvara och bidra till en idéburen stadsförbättring.

Reservationer m.m.

Arbetsmarknadsnämnden

Reservation anfördes av vice ordföranden Karin Rågsjö (V) enligt följande.

1. Att arbetsmarknadsnämnden beslutar att delvis ställa sig bakom förvaltningens förslag
2. Att arbetsmarknadsnämnden beslutar att under 2014 anordna öppna forum för dialoger med arbetssökande på jobbtorgen
3. Att i övrigt anföra

Det finns en stor potential och stora förbättringsområden utifrån att utveckla dialoger med Stockholmarna. Demokrati är en ständig levande process där det parlamentariska arbetet måste ha ett flöde av idéer och kontakter utifrån för att politiken ska vara verklighetsanknuten. Dialog innebär möten, samtal och förankring av beslut. Där medborgarnas synpunkter och idéer tas till vara. Arbetsmarknadsnämnden skulle till exempel kunna ha öppna möten på jobbtorgen för att få igång en dialog.

Vad gäller förslaget i remissen om idéburen stadsförbättring skulle det enklaste vara att facknämnder och bolagsstyrelser i likhet med stadsdelsnämnderna inför möjligheten att lämna medborgarförslag. Det skulle förenkla för medborgarna.

Exploateringsnämnden

Reservation anfördes av vice ordföranden Maria Östberg Svanelind m.fl. (S) enligt följande.

Att delvis bifalla kontorets förslag till beslut

samt att därutöver anföra att förslaget från Stadsledningskontoret tar upp viktiga frågor om demokrati och medborgarnas möjlighet till inflytande över stadens utveckling. Om förslaget ska kunna genomföras bör det också avsättas resurser. Vi ser med stor oro på förslaget om extern finansiering utan att detta närmare preciseras eftersom dessa bör vara neutrala i relation till olika kommersiella aktörer.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Joakim Larsson m.fl. (M), Daniel Forslund (FP) och Karl Malmqvist (C) enligt följande.

Idéburen stadsutveckling handlar om att bättre ta tillvara på stadens fulla potential genom att fånga upp och genomföra stockholmarnas goda idéer för utrymmen och platser i staden som inte nyttjas till fullo.

De nio vägledande principerna för bedömning av idéerna som tagits fram av Stadsledningskontoret är relevanta och välformulerade. Det är dock viktigt att det finns en konkret och välkommunicerad strategi i organisationen för hur idéerna ska fångas upp och hanteras i praktiken eftersom det är längst ut i verksamheten som mötet mellan förvaltningens personal och stockholmarna sker.

Särskilt uttalande gjordes av Åke Askensten m.fl. (MP) enligt följande.

Det är bra att "förbisedda" delar av staden inventeras och kan komma att användas på ett positivt sätt och att det sker i dialog med de som bor och arbetar i närheten. Stadsdelsnämnderna bör delta aktivt i detta.

Nu tomma, hårda ytor kan omvandlas till exempelvis miniparker och/eller till temporära utställningsplatser – Stockholm har många konstnärer som gärna vill visa upp sina verk. Det sistnämnda är i linje med tjänsteutlåtandets text om att projekten ska vara nydanande och avgränsade i tid och budget.

Staden bör också undersöka om en del ytor kan användas för odling under längre perioder – intresset för stadsodling har ökat på senare år.

Särskilt uttalande gjordes av Clara Lindblom (V) enligt följande.

Stadens olika förvaltningar bör ha idéburen stadsutveckling i åtanke, men förslaget är väldigt diffust kring hur detta ska genomföras och vad målet är. Det är därför önskvärt att förslaget bearbetas ytterligare och påvisar en konkret målsättning.

Fastighetsnämnden

Reservation anfördes av Bengt Sandberg m.fl. (S) enligt följande.

- I huvudsak bifalla kontorets förslag till beslut
- Därutöver anföra

Förslaget från Stadsledningskontoret tar upp viktiga frågor om demokrati och medborgarnas möjlighet till inflytande över stadens utveckling. Om förslaget ska kunna genomföras bör det också avsättas resurser. Vi ser med stor oro på förslaget om

extern finansiering utan att detta närmare preciseras eftersom dessa bör vara neutrala i relation till olika kommersiella aktörer.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Madeleine Sjöstedt m.fl. (FP), Peter Jönsson m.fl. (M) och Johan Fälldin (C) enligt följande.

Idéburen stadsutveckling handlar om att bättre ta tillvara på stadens fulla potential genom att fånga upp och genomföra stockholmarnas goda idéer för utrymmen och platser i staden som inte nyttjas till fullo.

De nio vägledande principerna för bedömning av idéerna som tagits fram av Stadsledningskontoret är relevanta och välformulerade. Det är dock viktigt att det finns en konkret och välkommunicerad strategi i organisationen för hur idéerna ska fångas upp och hanteras i praktiken eftersom det är längst ut i verksamheten som mötet mellan förvaltningens personal och stockholmarna sker.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Jakop Dalunde m.fl. (MP), enligt följande.

Vi ser positivt på detta initiativ, men tror att det kan komma att kräva extra resurser för att göra verklighet av projektet. Vi ser här en stor potential att utveckla Stockholm och återhämta tidigare kvaliteter, som exempelvis Lindhagenplanens promenadstråk mot Brunnsviken, dels från Gärdet och dels från Sveavägen.

Särskilt uttalande gjordes av Sebastian Wiklund (V) enligt följande.

Stadens olika förvaltningar bör ha idéburen stadsutveckling i åtanke, men förslaget är väldigt diffust kring hur detta ska genomföras och vad målet är. Det är därför önskvärt att förslaget bearbetas ytterligare och påvisar en konkret målsättning.

Idrottsnämnden

Reservation anfördes av Emilia Bjuggren m.fl. (S) enligt följande.

I huvudsak bifalla förvaltningens förslag till beslut
Därutöver anföras:

Om stockholmarna ska uppleva att deras röster blir hörda är det viktigt att kommunen i förhållande till stockholmarna agerar som en part. Det är inte rimligt att medborgarna ska förväntas ha koll på exakt vilken förvaltning som ansvarar för vilket område, eller att de hänvisas fram och tillbaka mellan olika förvaltningar. Staden måste ta ett samlat grepp om hur detta kan förbättras.

Förslaget från stadsledningskontoret tar upp viktiga frågor om demokrati och medborgarnas möjlighet till inflytande över stadens utveckling. Om förslaget ska kunna genomföras bör det också avsättas resurser. Vi ser med stor oro på förslaget om extern finansiering utan att detta närmare preciseras eftersom dessa bör vara neutrala i relation till olika kommersiella aktörer.

Kulturnämnden

Reservation anfördes av Ann Mari Engel (V) enligt följande.

Att godkänna förvaltningen förslag till remissvar att tillägga att systemet med medborgarförslag i stadsdelsnämnderna ska uppmärksammas i stället för att implementera nya modeller.

Förvaltningen konstaterar att särskilda resurser och en tydligare process för dessa ärenden skulle vara bra. Vi tror att det är en förutsättning för framgång i ambitionen att få till stånd idéburen stadförbättring i dialog med medborgarna, en tanke som vi stödjer till fullo. Vi vill också påpeka att det redan finns ett forum för denna i och med stadsdelsnämndernas system med medborgarförslag.

Särskilt uttalande gjordes av Mats Berglund (MP) enligt följande.

Miljöpartiet har ofta återkommit till vikten av att tydligare involvera stockholmarna i hur vi ska utforma och använda stadsrummet. Det är roligt att det nu kommer en sådan idé även från stadsledningens håll. För den fortsatta hanteringen och implementeringen av "Idéburen stadförbättring" bör tidigare idéer, förslag och metoder kring hur medborgare kan involveras bättre tas tillvara. Nedan listas några av de motioner som miljöpartiet lagt i ämnet som bör beaktas:

- Motion (2006:36) om rådslag mellan politiker och medborgare
- Motion (2010:33) om förbättrade demokratiska processer i den fysiska planeringen av Stockholm
- Motion (2011:62) om nya konstytter i stadsmiljön
- Motion (2012:37) om en mer positiv attityd till gatukonst och graffiti
- Motion (2013:30) om ett "Demokratins torg" på Ragnar Östbergs plan.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Reservation anfördes av Mikael Magnusson m.fl. (S) enligt följande.

Att i huvudsak bifalla förvaltningens förslag till beslut

Därutöver anföras att:

Förslaget från Stadsledningskontoret tar upp viktiga frågor om demokrati och medborgarnas möjlighet till inflytande över stadens utveckling. Om förslaget ska kunna genomföras bör det också avsättas resurser. Vi ser med stor oro på förslaget om extern finansiering utan att detta närmare preciseras, eftersom dessa bör vara neutrala i relation till olika kommersiella aktörer.

Socialnämnden

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Stefan Nilsson m.fl. (MP) enligt följande.

Miljöpartiet har ofta återkommit till vikten av att tydligare involvera stockholmarna i hur vi ska utforma och använda stadsrummet. Det är roligt att det nu kommer en sådan idé även från stadsledningens håll. För den fortsatta hanteringen och implementeringen av "Idéburen stadsförbättring" bör tidigare idéer, förslag och metoder kring hur medborgare kan involveras bättre tas tillvara. Nedan listas några av de motioner som miljöpartiet lagt i ämnet som bör beaktas:

- Motion (2006:36) om rådslag mellan politiker och medborgare
- Motion (2010:33) om förbättrade demokratiska processer i den fysiska planeringen av Stockholm
- Motion (2011:62) om nya konstytter i stadsmiljön
- Motion (2012:37) om en mer positiv attityd till gatukonst och graffiti
- Motion (2013:30) om ett "Demokratins torg" på Ragnar Östbergs plan.

Stadsbyggnadsnämnden

Reservation anfördes av vice ordföranden Tomas Rudin m.fl. (S) och Elina Åberg m.fl. (MP) enligt följande.

att i huvudsak bifalla kontorets förslag till beslut, samt att därutöver anföra följande:

Förslaget från Stadsledningskontoret tar upp viktiga frågor om demokrati och medborgarnas möjlighet till inflytande över stadens utveckling. Om förslaget ska kunna genomföras bör det också avsättas resurser. Vi ser med stor oro på förslaget om extern finansiering utan att detta närmare preciseras eftersom dessa bör vara neutrala i relation till olika kommersiella aktörer.

Utbildningsnämnden

Reservation anfördes av vice ordförande Jan Valeskog (S) och ledamoten Marina Gunnmo Grönros (V) enligt följande.

att nämnden beslutar delvis enligt förvaltningens förslag.
att därutöver vill vi framföra följande:

Förvaltningen pekar ut de oklarheter och brister som finns i de föreslagna riktlinjerna. Enligt oss verkar dessa riktlinjer ha skrivits utan kännedom om att det finns något som heter medborgarförslag i stadsdelsnämnderna.

Det är bra att även vi som facknämnd men även bolagsstyrelser ska ha en ordning för att behandla medborgarnas förslag till förbättringar. Enklare än att uppfinna nya begrepp och system vore dock enligt oss att besluta att medborgarförslag ska finnas i alla nämnder och styrelser.

Äldrenämnden

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Christopher Ödmann m.fl. (MP) enligt följande.

Miljöpartiet ser positivt på detta initiativ, det ligger i linje med vad vi önskar kring mer dialog och direkt inflytande för medborgarna runt om i staden. Den aspekt som ytterligare skulle kunna lyftas in i riktlinjerna är den om tillgänglighet – alla förslag om hur staden kan förbättras ur tillgänglighetssynpunkt behöver tas tillvara.

Bromma stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Lillemor Samuelsson (V) och Anders Löwdin m.fl. (S) enligt följande.

1. Nämnden tillstyrker i huvudsak förvaltningens förslag till yttrande.
2. Dessutom vill vi tillägga följande:

De föreslagna riktlinjerna verkar ha skrivits utan kännedom om att det finns något som heter medborgarförslag i stadsdelsnämnderna.

Det är bra att även facknämnder och bolagsstyrelser ska ha en ordning för att behandla medborgarnas förslag till förbättringar. Enklare än att uppfinna nya begrepp och system vore att besluta att medborgarförslag ska finnas i alla nämnder och styrelser.

Reservation anfördes av Cecilia Obermüller (MP) enligt följande.

Självfallet ska medborgarna uppmuntras i sin kommunikation med staden. Detta sker redan i form av medborgarförslag, ett förfarande som borde kunna användas i alla stadens nämnder och styrelser.

Det som dock är viktigast av allt, är att de samråd som ska ske i planärenden sker ”på riktigt”, att staden de facto börjar tillämpa ett korrekt dialogförfarande i utvecklingen av staden. Som det sker nu är det tyvärr väldigt ofta bara ett skenförfarande.

Särskilt uttalande gjordes av Helen Törnqvist (C) enligt följande.

Centerpartiet välkomnar föreslagna riktlinjer för idéburen stadsförbättring, något som vi i staden har drivit såväl centralt som lokalt. Brommabornas engagemang och idéer för en bättre och mer levande stadsmiljö är resurser som kan tas tillvara.

I synnerhet när det gäller stadsodling vill Centerpartiet se en lokal strategi för att inhämta och stödja brommabornas förslag, som skulle kunna förverkligas redan sommaren 2014.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordföranden Rosa Lundmark, tjänstgörande ersättaren Lars Sterneby båda (V), ledamoten Magnus Dannqvist, tjänstgörande ersättarna Jimmy Lindgren, Kristina Öberg alla (S) enligt följande.

1. Nämnden tillstyrker i huvudsak förvaltningens förslag till yttrande
2. Dessutom vill vi säga följande

Förvaltningen har på ett utmärkt sätt pekat på de oklarheter och brister som finns i de föreslagna riktlinjerna, som verkar ha skrivits utan kännedom om att det finns något som heter medborgarförslag i stadsdelsnämnderna.

Det är bra att även facknämnder och bolagsstyrelser ska ha en ordning för att behandla medborgarnas förslag till förbättringar. Enklare än att uppfinna nya begrepp och system vore väl att besluta att medborgarförslag ska finnas i alla nämnder och styrelser.”

Farsta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Gunnar Sandell m.fl. (S) enligt följande.

Förvaltningens förslag avslås. Nämnden svarar kommunstyrelsen att nämnden instämmer i att det är bra med många idéer samt anför följande.

Beredningsprocesserna och besluten ses över av kommunstyrelsen. Stadsdelsnämnderna är stadens viktigaste organ för idéer om utveckling av stadsdelsområdet. Nämnderna måste då ha beslutsrätt över alla förslag som berör stadsdelsområdet, i vilket fall minst rätt att yttra sig. Nämnderna ska då uppmuntra så många invånare som möjligt att delta i idé utveckling och beslutsfattande. Detta är ett viktigt förbättringsområde. Den viktigaste idén är vilket samhälle vi vill bygga – det individuella, egoistiska eller det gemensamma, solidariska, rättvisa!

Reservation anfördes av Lars Bäck (V) enligt följande.

Nämnden godkänner delar av förvaltningens förslag till beslut och tillägger följande

Nämnden välkomnar politiska förslag som underlättar för invånare som inte är politiker att få kontakt med politiker. Det är viktigt att invånare vet var de kan vända sig med idéer och förslag och att alla människor har möjlighet att bidra till och påverka politiken. Vägarna till kontakt ska vara korta och enkla att hitta och förstå.

Det är viktigt att alla förslag från invånare välkomnas och tas på allvar, inte bara de förslag som rör projekt som passar in i stadens gentrifieringsprocess. Alla inblandade ska hellre godkänna förslag än avslå dem. Vi vill att detta förslag till riktlinjer ska leda till att invånarens initiativ till förbättring av stadsmiljön inte ska behöva passera en omfattande byråkrati innan de godkänns och/eller tillåts vara kvar.

Vi saknar riktlinjer för hur de ansvariga ska hantera initiativ som invånare tar utan att ansöka om tillstånd först. Mycket av den stadsförbättring som sker på människors egna initiativ sker utan att de har kontakt med tjänstemän först. Vi anser att det är bra om dessa initiativ välkomnas och fångas upp (utan att tas över eller utnyttjas) på samma sätt som de förslag som följer mer formella vägar.

Ett sätt att underlätta för initiativ är att alla tomma lokaler som kan bli aktuella för stadsförbättringsinitiativ får en skylt där det framgår att lokalen är fri att användas och kontaktpuppgifter till dem som kan ta emot förslag på aktiviteter.

Vi vill att riktlinjerna ska kompletteras med en ståndpunkt om att privata, ickekommersiella initiativ går före kommersiella aktiviteter så som tillfälliga butiker om flera olika förslag kommer för samma plats.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Eva Fagerhem m.fl. (S) och Carita Stenbacka Tenezakis (V) enligt följande.

Att nämnden i huvudsak tillstyrker förvaltningens förslag, därutöver vill vi framföra följande.

Förvaltningen har pekat på oklarheter och brister som finns i de föreslagna riktlinjerna, som verkar ha skrivits utan kännedom om att det finns något som heter medborgarförslag i stadsdelsnämnderna.

Det är bra att även facknämnder och bolagsstyrelser ska ha en ordning för att behandla medborgarnas förslag till förbättringar. Enklare än att uppfinna nya begrepp och system vore väl att besluta att medborgarförslag ska finnas i alla nämnder och styrelser.”

Reservation anfördes av Jessica Jorntun m.fl. (MP) enligt följande.

Att överlämna följande som remissyttrande till kommunstyrelsen.

Vi anser att det är bra att det som stadsledningskontoret beskriver som "förbisedda delar av stadsmiljön" blir inventerade och att staden använder dem på ett positivt sätt. Vi anser också att det är bra om detta sker i dialog med dem som bor och arbetar i närheten. Stadsdelsnämnderna kan och ska delta aktivt i detta.

Områden som idag är tomma och hårda kan vi omvandla till miniparker eller temporära utställningsplatser. Stockholm har många konstnärer som gärna vill visa upp sina verk. Det sistnämnda är i linje med kontorets förslag om att projekten ska vara nydanande och avgränsade i tid och budget.

Staden bör också undersöka om medborgarna kan få använda en del områden för odling under längre perioder. Intresset för stadsodling har ökat på senare år.

Vad gäller 'dialog med stockholmarna' anser vi att staden kan förbättra mycket på det området. Vi tror att staden på ett mer övergripande plan bör göra en mer rejäl satsning på en slags 'infrastruktur för en deltagande demokrati'. Även för den mottagande sidan (förvaltningar och nämnder) skulle det sannolikt betyda att de skulle få in tydligare och fullständigare förslag, samt fler nya förslag (det vill säga, inte förslag om sådant som någon annan redan har lämnat förslag om). Med andra ord, det skulle leda till en effektivare hantering, till nytta för alla parter.

Själva förslaget till riktlinjer upplever vi som en aning vagt. Riktlinjerna skulle kunna bli tydligare om kontoret preciserade dem på ett antal punkter, så att de verkligen kan fungera som ett stöd i arbetet med att säkerställa att staden tar tillvara stockholmarnas idéer.”

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Leif Larsson (V) enligt följande.

Vi vill peka på att medborgarförslag som är en etablerad rutin i stadsdelsnämnderna i hög grad fyller den funktion som de föreliggande riktlinjerna pekar på. Om stadens facknämnder också håller öppna nämndmöten och öppnar för medborgarförslag kan ökat medborgarinflytande bli realiserat. Vad vi har för synpunkter på stadens "Vision 2030" har vi utvecklat då stadsdelen hade ärendet på remiss

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Reijo Kittilä (V) och Anders Ödmark m.fl. (MP) enligt följande.

Stadsdelsnämnden överlämnar och återoppar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen samt anför därutöver följande:

Alla förslag som syftar till att få medborgarna att bli mera aktiva i utvecklingen av sin egen stad är i grunden positiva. Riktlinjerna för idéburen stadsförbättring är dock väldigt otydliga och det är svårt för stadsdelsnämndens del förstå vad som skulle skilja dessa från de medborgarförslag som kungsholmsborna redan relativt flitigt lämnar till stadsdelsnämnden. Enklare hade varit att införa möjligheten att lämna in medborgarförslag till samtliga nämnder i staden, särskilt när riktlinjerna förutsätter att även dessa förslag ska hanteras inom befintlig budget. Dessutom har vi redan också "Vackra Stockholm" som delvis handlar om samma typ av påverkansmöjligheter som idéburen stadsförbättring och medborgarförslag.

Vad som vore intressant att diskutera är hur staden kan uppmuntra de grupper av medborgare som har svårare att komma till tals och utöva inflytande över sin närmiljö och sina livsvillkor. Grupper som de funktionsnedsatta, barn och ungdomar, personer som har problem med det svenska språket etc kan ofta inte skriva egna förslag till staden alternativt saknar helt kunskap om hur man skulle gå till väga. Staden borde driva ett projekt för att främja de svaga gruppernas möjligheter att bidra till "Vackra Stockholm" eller "Idéburen stadsförbättring" alternativt att lämna in ett medborgarförslag.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordförande Anita Lindskog m.fl. (S) enligt följande.

Vi instämmer i förvaltningens yttrande i remissförslaget och lämnar härmed följande yttrande:

Remissen behandlar hur idéer från medborgarna ska tas tillvara. Vi anser att detta är ett efterlängtat förslag för hur medborgarnas idéer ska kunna lotsas genom stadens ibland komplicerade organisation och beslutsnivåer. För att den lokala demokratin ska kunna fungera krävs att medborgarnas förslag behandlas enhetligt och inte styckas upp på olika nämnder och styrelser. Vi instämmer också i förvaltningens förslag att det behöver sättas av en central pott för att detta ska fungera. Vi anser att riktlinjerna i remissen även skulle kunna användas inom flera verksamhetsområden.

Reservation anfördes av ledamöterna Shadi Larsson och Barbro Borg (båda MP) enligt följande.

När medborgarna skall delta i och komma med oberoende bidrag till stadsutvecklingen behöver det vara tydligt vart man bör vända sig. Det är det inte idag. I själva verket finns det ingenstans att vända sig med förslag i ett mycket stort spektrum av frågor.

Stadsdelsnämnd och -förvaltning har redan i uppdrag att föra dialog med invånarna, men för att medborgarförslag överhuvudtaget skall behandlas krävs tyvärr att de ligger inom stadsdelsnämndens verksamhetsområde. Flera av de bästa förslag som passerat vår nämnd har fallit på just det villkoret.

Alternativet att öppna alla styrelser och nämnder för medborgarförslag torde bli svårnavigerat och överskådligt och alternativet att skapa en ny central enhet för medborgarförslag förefaller oss onödigt centraliserat, avlägset från invånarna.

I uppräknningen av vägledande principer för arbetet med idéburen stadsförbättring, saknar vi en av de viktigaste. Subsidiaritetsprincipen: att beslut skall fattas på lägsta ändamålsenliga nivå. Märk väl, den ändamålsenligaste nivån kan lika gärna vara överstatliga avtal (gemensamma fiskekvoter för att ta ett aktuellt exempel) som beslut på den lokala stadsdelsnämndens parkmiljöavdelning

Vi anser att stadsdelsnämnder både genom sitt redan pågående arbete, och genom sin kontakt med andra myndigheter är väl lämpade att förmedla medborgarnas myndighetskontakter. Stadsdelsnämnden kan behandla vissa ärenden själva. De ärenden som inte faller inom stadsdelsförvaltningens kompetens eller verksamhetsområde kan den skicka vidare till lämplig fackförvaltning, för att efter svar eller åtgärd återkoppla till medborgaren.

Tanken att söka extra medel från en gemensam fond förefaller oss utmärkt, särskilt när det gäller projekt som innebär samarbete över flera förvaltningar och styrelser.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Bo Sundin m.fl. (M) samt ledamoten Burhan Yildiz (FP) enligt följande.

Vi ser mycket positivt på att såväl lokala föreningar som enskilda personer engagerar sig, samarbetar med varandra samt formulerar konkreta och konstruktiva förslag till förbättring av sitt närområde. Så långt det är möjligt kommer vi göra vårt bästa för att dessa typer av förslag förverkligas och att tiden från idé till verklighet blir så kort som över huvudtaget är möjligt.

Vi hoppas och tror att de olika former för dialog och samverkan som finns - exempelvis boendedialoger, medborgardialoger, möten med olika aktörer inom Järvaandan och öppna frågestunder på nämndmöten i stadsdelen - fortsätter att utvecklas till att bli ännu bättre kanaler för att både fånga upp goda idéer och förslag men också berätta om vad som är på gång i vårt stadsdelsområde.

Med bakgrund i ovanstående ser vi därför mycket positivt på förslaget till riktlinjer för idéburen stadsutveckling. Vi vill dock särskilt understryka vikten av tydlig och snabb återkoppling på inlämnade förslag.

En idé för att förbättra hanteringen är att undersöka och förhoppningsvis även genomföra möjligheten till återkoppling också via stadens hemsida, dvs att det blir möjligt för intresserade personer att via nätet lätt och överskådligt följa sina (och

andras) förslags gång genom stadens interna processer till deras slutliga eventuella genomförande. Denna nättjänst skulle därmed kunna fungera som en dynamisk bild som både, på ett pedagogiskt sätt, illustrerar den offentliga sektorns samverkan med civilsamhället och samtidigt ökar såväl förståelsen för hur samhällets delar hänger ihop som engagemanget för fortsatt stadsförbättring.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordförande Ewa Larsson m.fl. (MP) enligt följande.

Att i huvudsak godkänna förvaltningens förslag till beslut

Att därutöver anföra

Precis så som förvaltningen skriver i sitt förslag till beslut överensstämmer de föreslagna riktlinjerna väl det arbetssätt som stadsdelsnämnden redan bedriver.

Miljöpartiet vill dock göra ett tillägg som handlar om allt det lokala förankringsarbete som sker varje gång vi får förslag om en förtätning eller upprustning i stadsdelen på remiss eller vid områdesplanering. Om stadsdelens stadsmiljöarbete fick ligga till grund för allt planarbete så skulle det i sig innebära en idéburen stadsförbättring.

Ex.

I stadsdelen finns en stadsmiljögrupp som leds av en anställd handläggare på förvaltningen. Gruppen träffas regelbundet och ofta är olika ansvariga handläggare från stadsbyggnadskontoret inbjudna att berätta om kommande planer och för att svara på lokala frågor som nått förvaltning och/eller de partipolitiska företrädarna. Här pågår ett tidigt idé- och kunskapsforum som kan ges en starkare ställning i stadens planarbete. Stadsdelen har goda erfarenheter av stor uppslutning av närboende när grundläggande områdesplanering diskuteras lokalt. De idéer och synpunkter som då kommer fram borde också ha en stark ställning vid fortsatt planering.

Slutligen sker ett omsorgsfullt samråd vid detaljplan, här kommer detaljerad lokal kunskap in och gör att nämnden ofta föreslår förbättringar, förstärkningar och förändringar. Den kunskapen borde utgöra grund för stadsbyggnadsnämndens slutliga ställningstagande.

Reservation anfördes av ledamot Josefin Morge (V) enligt följande.

1. Nämnden tillstyrker i huvudsak förvaltningens förslag till yttrande
2. Dessutom vill vi säga följande

Förvaltningen har på ett utmärkt sätt pekat på de oklarheter och brister som finns i de föreslagna riktlinjerna, som verkar ha skrivits utan kännedom om att det finns något som heter medborgarförslag i stadsdelsnämnderna.

Det är bra att även facknämnder och bolagsstyrelser ska ha en ordning för att behandla medborgarnas förslag till förbättringar. Enklare än att uppfinna nya begrepp och system vore väl att besluta att medborgarförslag ska finnas i alla nämnder och styrelser.

Särskilt uttalande gjordes av ledamot Claes Elmgren m.fl. (S) enligt följande.

Vi bifaller förvaltningens förslag till beslut men vi vill också göra följande uttalande. Vi bejakar till fullo idéerna i riktlinjerna och det arbetssätt som förvaltningen redan jobbar efter när det gäller medborgarförslag kring upprustningar i utemiljön.

Detta arbetssätt är naturligt då själva idén med stadsdelsnämnderna är att fördjupa demokratin, uppmuntra engagemang och skapa möjligheter till dialog med medborgarna om stadsdelens uppgifter och åtaganden.

För att detta ska få ett ordentligt genomslag måste möjligheten göras känd. Vi, nämnd och förvaltning, bör i olika sammanhang och i lämpliga fora informera och uppmuntra medborgarna att komma in med förslag.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av ledamoten Rudy Espinoza (V) enligt följande.

1. Nämnden tillstyrker i huvudsak förvaltningens förslag till yttrande
2. Dessutom vill vi säga följande

Förvaltningen har rätt pekat på att de riktlinjerna bör gälla till alla sociala grupper och barnkonventionen uppmärksammas. Förväntningen är att dessa gemensamma rutiner också förbättras andra aspekter av många förslag, det gäller information, kommunikation, finansiering, dokumentation och uppföljning. Tyvärr har det varit väldigt svårt att medborgarnas förslag gå igenom och blir godkännas till sina verkställande

Det är bra att även facknämnder och bolagsstyrelser ska ha en ordning för att behandla medborgarnas förslag till förbättringar. Enklare än att uppfinna nya begrepp och system vore väl att besluta att medborgarförslag ska finnas i alla nämnder och styrelser.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Awad Hersi (MP) gemensamt för MP+S+V enligt följande.

Vi i Miljöpartiet välkomnar förslaget. Dock vill vi understryka på vikten för att medborgarna får möjlighet att påverka sin egen närmiljö på ett flexibelt sätt utan att

stadens nämnder och bolag sätter några byråkratiska käppar i hjulet. Målsättningen är att ta vara på bra idéer hos enskilda invånare som vill göra sin gata, sin stadsdel och sin stad till en roligare, vackrare och mer intressant plats. Staden ska välkomna och uppmuntra initiativ och engagemang från stockholmarna snarare än att avfärda dem.

Södermalms stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Fredrik Lindstål (C), Anders Göransson m.fl. (S), Erik Malm m.fl. (MP) och Gunnar Ågren (V) enligt följande.

Idéburen stadsutveckling skapar mer demokratiska och levande städer. De kompletterar den politiska och kommersiella stadsutveckling och speglar stadsinvånarnas önskemål på ett mer direkt sätt. Att Stockholm följer de exempel på städer och platser som anges i förslaget känns därför mycket positivt.

Under idéburen stadsutveckling är stadens roll att bistå idébäraren i hans projekt och ambitioner - finansiellt, juridiskt och praktiskt – utifrån den projektplan som presenterats och godkänns. Men till skillnad från de utvecklingsprocesser som drivs eller sanktioneras av staden är det idébäraren själv som ansvarar för projektets genomförande. Stadens roll är att förenkla detta genomförande.

I de riktlinjer som fastställs av staden är det således viktigt att framförallt det exekutiva ansvaret fastställs för att undvika vilken myndighet idébäraren skall vända sig till för att inkomma med ett förslag.

En problematisk formulering är principen om att idén ska vara nydanande. Att odla upp en icke använd gräsplätt är knappast nydanande om det redan gjorts på andra ställen. Å andra sidan kan det vara ett stort lyft för den aktuella platsen. Det kan behöva tydliggöras.

Vi ser också gärna insatser för att särskilt sprida tanken bland barn och unga. Att jobba med förslag kan bli viktiga tidiga erfarenheter av delaktighet och att bli tagen på allvar.

Det bör också förtydligas hur idéburen stadsutveckling skiljer sig från de medborgarförslag som idag behandlas av stadsdelsförvaltningarna. Förenklat handlar det om hur ansvar balanseras.

I ett medborgarförslag:

- Ansvarar staden för förslaget genomförande. Avsändaren av förslaget skall inte avkrävas en aktiv roll i processen utan ska snarare ses som en initiativtagare.

I idéburen stadsutveckling bör:

- Idéskaparen ansvarar för förslaget genomförande och skall ha en aktiv roll i processen. Stadens uppgift är att underlätta för idéskaparen vad gäller exempelvis bygglov, markupplåtelse, finansiering, el, toaletter etc.

I sin enklaste form handlar idéburen stadsutveckling om att värna och ta till vara på de initiativ som stadens invånare bär med sig. Det är en tanke om hur en stad ska kunna

växa och formas, vid sidan av den konventionella stadsplaneringen. En tanke om en mer demokratisk och levande stad.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Evy Kjellberg (C) samt Olle Andretzky m.fl. (M) enligt följande.

Målet med idéburen stadsförbättring är att Stockholmarna ska ges möjlighet att påverka sin närmiljö. Staden öppnar upp förbisedda delar av vår gemensamma stadsmiljö och tar till vara relevanta förslag som inkommer till nämnder och styrelser för utvecklingsprojekt i begränsad skala. Förslag till idéburen stadsförbättring ska bidra till ökad trygghet, försköning, göra staden mer upplevelserik eller skapa nya levande mötesplatser.

Dessa småskaliga förbättringar i stadsrummet ska ge Stockholmarna en möjlighet att påverka sin egen närmiljö på ett flexibelt sätt utan att stadens nämnder och bolag sätter några byråkratiska käppar i hjulet. Målsättningen är att ta vara på en massa bra idéer hos enskilda invånare som vill förverkliga sina egna idéer och göra sin gata, sin stadsdel och sin stad till en roligare, vackrare och mer intressant plats. Det kan t.ex. handla om att ta en oanvänd gräsyta i anspråk för stadsodling

Stadens roll ska dels vara att hjälpa till att stötta dessa idéer i stället för att avfärda dem och dels agera bollplank i vissa frågor när ett projekt är lite större och kräver någon form av medverkan från staden.

I ”Riktlinjer för idéburen stadsförbättring”, Stadsledningskontoret 2013-09-10 finns det nio vägledande principer för prioritering av idéer samt, ”Beslut om finansiering” och ”Dokumentation och uppföljning”. Förvaltningen önskar ett förtydligande kring hur idéburen stadsförbättring skiljer sig från de medborgarförslag som idag behandlas av stadsdelsnämnderna.

Undertecknade anser att:

I ett medborgarförslag:

- ansvarar staden för förslagets genomförande. Avsändaren av förslaget skall inte avkrävas en aktiv roll i processen utan ska snarare ses som en initiativtagare.

I idéburen stadsutveckling bör:

- idéskaparen ansvara för förslagets genomförande och skall ha en aktiv roll i processen. Stadens uppgift är att underlätta för idéskaparen vad gäller exempelvis bygglov, markupplåtelse, delfinansiering.

Samtidigt vill vi understryka att förslag till idéburen stadsförbättring oftast inte behöver belasta budget. Trots Älvsjö stadsdelsnämnds och -förvaltnings negativa inställning till min skrivelse ”Idéburen stadsförbättring – Låt Sjöängen blomma” 2013 - 05 - 23 har Centerpartiet i Brännkyrka planterat blommor och sått solrosfrön, vid gång-/cykelvägen, på Sjöängen. En liten början till stadsförbättring som, i praktisk handling, visar vad Centerpartiet tycker. Vår plantering har varit mycket uppskattad och inte kostat Älvsjö stadsdelsnämnd en enda krona.

När nu riktlinjerna för idéburen stadsförbättring inom kort beslutas och fastställs hoppas vi att nämnd och förvaltning visar ett stort engagemang, värnar och tar till vara förslag som kan komma från våra Älvsjöbor för att skapa en mer demokratisk och levande stadsdel/stad.

Särskilt uttalande gjordes av Inga-Lill Persson m.fl. (FP) enligt följande.

Målet med idéburen stadsförbättring är att Stockholmarna ska ges möjlighet att påverka sin närmiljö. Staden öppnar upp förbisedda delar av vår gemensamma stadsmiljö och tar till vara relevanta förslag som inkommer till nämnder och styrelser för utvecklingsprojekt i begränsad skala. Förslag till idéburen

stadsförbättring ska bidra till ökad trygghet, försköning, göra staden mer upplevelserik eller skapa nya levande mötesplatser.

Dessa småskaliga förbättringar i stadsrummet ska ge Stockholmarna en möjlighet att påverka sin egen närmiljö på ett flexibelt sätt utan att stadens nämnder och bolag sätter några byråkratiska käppar i hjulet. Målsättningen är att ta vara på en massa bra idéer hos enskilda invånare som vill förverkliga sina egna idéer och göra sin gata, sin stadsdel och sin stad till en roligare, vackrare och mer intressant plats. Det kan t.ex. handla om att ta en oanvänd gräsyta i anspråk för stadsodling

Stadens roll ska dels vara att hjälpa till att stötta dessa idéer i stället för att avfärda dem och dels agera bollplank i vissa frågor när ett projekt är lite större och kräver någon form av medverkan från staden.

I ”Riktlinjer för idéburen stadsförbättring”, Stadsledningskontoret 2013-09-10 finns det nio vägledande principer för prioritering av idéer samt, ”Beslut om finansiering” och ”Dokumentation och uppföljning”. Förvaltningen önskar ett förtydligande kring hur idéburen stadsförbättring skiljer sig från de medborgarförslag som idag behandlas av stadsdelsnämnderna.

Undertecknade anser att:

I ett medborgarförslag:

- ansvarar staden för förslaget genomförande. Avsändaren av förslaget skall inte avkrävas en aktiv roll i processen utan ska snarare ses som en initiativtagare.

I idéburen stadsutveckling bör:

- idéskaparen ansvarar för förslaget genomförande och skall ha en aktiv roll i processen. Stadens uppgift är att underlätta för idéskaparen vad gäller exempelvis bygglov, markupplåtelse, delfinansiering.

När nu riktlinjerna för idéburen stadsförbättring inom kort beslutas och fastställs hoppas vi att nämnd och förvaltning visar ett stort engagemang, värnar och tar till vara förslag som kan komma från våra Älvsjöbor för att skapa en mer demokratisk och levande stadsdel/stad.

Särskilt uttalande gjordes av Majvi Andersson m.fl. (S) samt Emelie Roxby Schüsseleder m.fl. (V) enligt följande.

Vi instämmer i att det är bra med många idéer och det är bra att beredningsprocesserna och besluten ses över av kommunstyrelsen. Stadsdelsnämnderna med sin närhet till medborgarna i respektive stadsdel är stadens viktigaste organ för att samla in men också ha egna föreställningar och idéer om utvecklingen av stadsdelsområdet. Nämnderna måste då ha beslutsrätt över alla förslag som berör stadsdelsområdet, i vart fall en absolut rätt att yttra sig.

Nämnderna ska arbeta så att de uppmuntrar så många medborgare som möjligt till delaktighet när det gäller frågor som berör stadsdelen. Det gäller inte bara att vid yttranden om färdiga förslag utan medborgarna ska uppmuntras till att komma med egna förslag och idéer till utveckling och beslut till stadsförbättringar. Ett gemensamt och solidariskt samhälle får vi inte utan att öppna upp för delaktighet och mångfald redan från allra första början av den demokratiska processen i ärenden som berör medborgarnas närmiljö.